

FIKIH USÛLÜ

BU TABLO USULÜ FIKİH (ZEKİYÜDDİN ŞABAN) KİTABINDAN LAFIZLAR BAHŞİNİ VE BAZI KAVRAMLARLA ESERLERİ ANLATMAKTADIR

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Fıkıh: Müctehitlerin tafsilî şer'î delillerden çıkardığı şer'î ameli hükümlerdir. (İmam-ı Azam: Kişinin lehine ve aleyhine olan şeyler bilmesidir. Fıkıhın Konusu: Şer'î hükümler açısından mükellefin fiilleridir. Fıkıhın Görevi: Usul kurallarını uygulayarak hüküm çıkarmaktır. Fıkıh usulünün gayesi: Şer'î hükümleri tabiin döneminde yazılmaya başlandı. --- Fıkıh Usulü alanında ilk eser yazan Ebu Yusuf'tur. Günümüze ulaşmamıştır. Fıkıh usulünün gayesi: Şer'î hükümleri tabiin döneminde yazılmaya başlandı. --- Fıkıh Usulü alanında ilk eser yazan Ebu Yusuf'tur. Günümüze ulaşmamıştır. Zahiru'r-Rivaye: İ. Muhammed 6 eseri yazdı = Mebsut, Camius Sağır, Siyerul Kebir, Ziyadat) → İmam Serahsî Kâfî'yi şerh etti (MEBSUT) Kullî (İlmali) deliller: Belli bir hükümü göstermeyen deliller (Kuran, Sünnet, İcma, Kıyas ve bunlara bağlı deliller.) İLMİN İLKELERİ: Tarifi+Konusu+Gayesi+Belirleyen kişi+Doğuşu+Faydası+Diğer ilimleri Nisbeti: --- Fıkıh Usulü; Müttekellim metodu (Şafi, Malikî) + Hanefiye Metodu + Memruz Metodu olarak 3'e ayrılır. Müttekellim Eserlerden Bazıları (4 Tanel): Kadi Abdülcebbâr---el-Umdet Debûsî---Takvîmu'l-Edille İmamü'l-Harameyn el-Cüveynî---el-Bürhan Pezdevî---el-Usûl es-Serahsî---el-Usûl Ebû'l-Hasen el-Âmidî---el-İhkâm fî Usûli'l-Ahkâm

اللهم صل على سيدنا محمد

Tablo20

LAFİZLAR 4 KISIMIDA İNCELENİR

Vaz'olunduğu mana bakımından 3'e ayrılır. HÂS+ÂMM+MÜŞTEREK

Delaletin açıklığı bakımından lafız 4'e ayrılır. ZAHİR+NAS+MÜFESSEH+MUHKEM

Hâs Lafız: Tek bir vaz ile bir manayı gösteren ve sınırlı olmayan bütün fertlerini kapsayan lafızlardır. (Ayn, Kur' gibi) Çıkış sebepleri: 1- Arap kabileleri arasındaki farklılıklar. 2- Ortak manada kullanılan lafızın Zamanla ortak mananın unutulması farklı manalara gelmesi. 3- Bir alakadan dolayı mecaz yoluyla başka manada kullanılan lafız, sonraları hakikat olur. Hükümü: Lafızın müsterek olma ve olmama ihtimali varsa, olmama durumu seçilir. Lafızda asılan Müsterek olmasdır. Hem müsterek hem müsterek olmama ihtimali varsa, olmama ihtimali seçilir. 1 lafız aynı anda bütün manalarını kastedemeyeceğini söyler. Hükümü: Bir nasta mukayyed gelen lafız başka nasta mutlak gelse, kaldırıldığına delil yoksa mukayyet haline göre amel edilir.

Müsterek Lafız: Her biri ayrı vaz' ile birden fazla manaya sahip lafızlar. (Ayn, Kur' gibi) Çıkış sebepleri: 1- Arap kabileleri arasındaki farklılıklar. 2- Ortak manada kullanılan lafızın Zamanla ortak mananın unutulması farklı manalara gelmesi. 3- Bir alakadan dolayı mecaz yoluyla başka manada kullanılan lafız, sonraları hakikat olur. Hükümü: Lafızın müsterek olma ve olmama ihtimali varsa, olmama durumu seçilir. Lafızda asılan Müsterek olmasdır. Hem müsterek hem müsterek olmama ihtimali varsa, olmama ihtimali seçilir. 1 lafız aynı anda bütün manalarını kastedemeyeceğini söyler. Hükümü: Bir nasta mukayyed gelen lafız başka nasta mutlak gelse, kaldırıldığına delil yoksa mukayyet haline göre amel edilir.

Âmm Lafız: Tek bir vaz ile bir manayı gösteren ve sınırlı olmayan bütün fertlerini kapsayan lafızlardır. (Ayn, Kur' gibi) Çıkış sebepleri: 1- Arap kabileleri arasındaki farklılıklar. 2- Ortak manada kullanılan lafızın Zamanla ortak mananın unutulması farklı manalara gelmesi. 3- Bir alakadan dolayı mecaz yoluyla başka manada kullanılan lafız, sonraları hakikat olur. Hükümü: Lafızın müsterek olma ve olmama ihtimali varsa, olmama durumu seçilir. Lafızda asılan Müsterek olmasdır. Hem müsterek hem müsterek olmama ihtimali varsa, olmama ihtimali seçilir. 1 lafız aynı anda bütün manalarını kastedemeyeceğini söyler. Hükümü: Bir nasta mukayyed gelen lafız başka nasta mutlak gelse, kaldırıldığına delil yoksa mukayyet haline göre amel edilir.

Mutlak+Nakayyed+Emir+Nehiy Mutlak: Belirli olmayan bir ferdî ya da fertleri gösteren, bir sınıfa kayıtlanamış lafız EYAMİGİLER) gibi. Hükümü: Başka bir nasta kayıtlanamıyorsa mutlak hali ile amel edilir.

Mukayyed: Belirsiz bir ferdî veya fertleri gösteren ve bir sınıfa kayıtlanamış lafız. Şerayn mutetabiyân (Ardarda 2 ay) gibi. Hükümü: Bir nasta mukayyed gelen lafız başka nasta mutlak gelse, kaldırıldığına delil yoksa mukayyet haline göre amel edilir.

Emir: Eylemin ilerde yerine getirilmesini talep eden sözdür. (Çeşitler var) Vücuba, ırşada, İlahaya delalet edebilir. Cumhura göre Emir vücub içindir.

Nehy: Filden el çekme ve terk etme ifade eder Tahrim, Kerahet, ırşad ve Dua manası olabilir. Cumhura göre-Nehy Tahrim içindir.

Muhkem: Hükme delaleti açık, Tevil+Tahsis+Nesh kabul etmeyen lafız. Hükümü: Ayetle hüküm açık olduğu amel edilmelidir. Ebeden lafız ayetin asla nesh edilmeyeceğini gösteriyor.

Müfesser: Hükme açık bir şekilde delalet eden, Tevil+Tahsis imkanı olmayan lafız. Ayetle iftira atana "80" celde vurma lafızının tevil ve tahsis ihtimali yoktur. Mücmel İken başka nas ile açıklanan lafız da müfesserdir. Namaz, Oruç, Zekat gibi. Hükümü: Manasına uygun amel gerekir.

Mücmel: Delalet ettiği mana ancak lafız söyleyenin açıklamasıyla bilinecek lafızdır. Sabırsız = صبر = صبر. Hükümü: Açıklama yapılmadıkça kendisiyle amel etmek caiz değildir. Açıklama yapıldı 2 görürs: 1- Açıklama tam ise Müfessere dönüşür. 2- Açıklama tam değilse Müşkil dönüşür.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Delaletin kapallığı bakımından lafız 4'e ayrılır. Hafi+müşkil+mücmel+müşteşabih

Hafi: Kapsamında birçok ferd bulunan fakat bir engelden dolayı ferdlerin bir kısmına delaleti açık olmayan ve bu durumun içtihat sonucu anlaşıldığı lafızdır. والسبق والسبق فاطموا ايوبها Ayeteki Hürs lafız gibi. Yankesici ve kefen soyucu farklı bir isimde olduğu için bu manaya dahil olup olmadığı hafidir. Hükümü: İyice incelemeden ve derin düşündükten sonra amel edilebilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Müşkil: Kendisiyle kastedilen mananın, karineler ve derin incelemeler sonucu anlaşılabilirliği lafızlardır. (من أين حركت أكرم فائرا حركت أكرم) Ayette (أني) lafız (كيف) manasına geldiği gibi (أني) lafız, ayeti manasına da gelir. (كيف) lafız, ayeti fakihler söylemişlerdir. Kur'un kelimesi= Şafi-Malikîye göre TEMİZLİK Hanefi-Hanbeliye göre HAYZ'dır Hükümü: Lafız manaları ele alınarak, karineler vasıtasıyla, kastedileni tespit için içtihat edilir.

Delaletin şekli bakımından lafız 4'e ayrılır. İbarenin Delaleti + İşaretin Delaleti + Nassın Delaleti + İktizanın Delaleti (Bu 4 kısım delaleti katıdır. Ancak Tevil veya tahsis edilirse zanmî olabilir.)

İbarenin Delaleti: Lafız kendisinin hükme delalet etmesi أهل الله البيع و حرم الربا Bey' ve Ribanın farklı şeyler olduğu asaleten, Ribanın haram Bey'in helal olduğu Taban kastedilmiştir.

İşaretin Delaleti: Lafız kendisinin asaleten ve taban değil bağı olarak işaret ettiği mananın hükme delaletidir 2 kısım. Zahir ve Hafî. Ayetle neseb babasının nafaka da babaya atılır. Bu zahirî işaretin delaletidir. Zahirî İşaret: زكَّيْنِ وَكَيْسَرَيْنِ Bu ayette Fecrin doğuşunda cünübün orucu geçerlidir. Hafî İşaret: Ayetle hamilelik+emzirme 30 ay diyör Diğer ayette Tam emzirme 24 ay. (30-24=6 ay hamilelik) Hükümü: Gereği gibi amel etmek vaciptir.

Nassın Delaleti: İbarede belirtilen birşeyin hükümün müsterek illet sebebiyle, ibarede zikri geçmeyen birşeye delalet etmesidir. Ayetle anne babaya Ür denilmesini istenir. Buradan anlaşılacağı üzere Sövmeye, dövmeye de haramdır. Yine Ayetteki Yetime malını haksız yemeyin ibaresinden, Yetim malını giymek, telef etmek de haramdır denilir.

Delaletul İktiza: İbareden hüküm çıkarılması için mutlaka bir takdiri mananın olması gereken delaletidir. Ummedimden hata, unutmak ve İkrar kaldırdı hadisinde takdiri mana vardır. Bu sayıların bizzat kendisi değil bunlar sebebiyle günah kaldırıldı denilebilir.

Memruz Eserlerden Bazıları: es-Sübkî---Cem'ul-Cevâmî İbnü'l-Hümâm---et-Tahrîr

CUMHURA GÖRE UMUM LAFAZIN TAHSİSİ.

Gayri Müstaklil Muhassıs: Umum lafzı ifade eden nassın bir parçası olan tahsis delilidir. 3 kısımdır. İSTİSNA, ŞART, SIFAT

İstisna: Kim iman etikten sonra Allah'ı inkar ederse --kalbi iman ile dolu olduğu halde zorlanan başka.... ayetinde inkar eden herkesi kapsamışken sonundaki istisna ile bu durum tahsis edilmiştir.

Şart: Eğer çocukları yoksa ... eşlerinizin geride bıraktıklarının yarısı sizindir" ayeti mirasın yarısını almayı şartla bağlamıştır.

Sifat: Saimne olan koyunlardan zekat verilmesi gerekir hadisiyle her koyundan değil sadece saimne olanlardan verileceği söylenerek koyun lafzı, saimne sıfatıyla aynı hadiste tahsis edilmiştir.

BU 3 KISIM HANEFİLERE GÖRE KASR DİYE İSİMLENDİRİLİR.

ÖZEL BİR SERBEBE BİNAEN VARİD OLAN ÂMİM LAFAZ

İttifakla itibar sebebi hususiyetine değil lafzın umumiyetine. Lian ayeti örnek verilebilir. Hilal b. Ümeyye ra. Hakkında nazıl olsa da lafzı umumî olup herkesi bağlar.

BU İHTİLAFIN SEMERESİ

- 1- Kitap veya mütevatır sünnette yeralan ammin ilk olarak haberi vahit ve kıyas gibi zanni delillerle tahsis edilebileceği cumhura göre caizdir. Hanefilere göre caiz değildir. Hanefilerde ammin hem sübutu hem delaleti katı olup sübutu zanni olan kıyas ve haberi vahit ile tahsis edilemez. Örnek: "(Kesiriken) üzerine Allah'ın adı anılmayan hayvanlardan yemeyin." Enam 121 ayetindeki umum ifadeyi "(Kesiriken) üzerine Allah'ın adı anılın veya anılmamasın müslümanın kestiği helaldir" hadisi ile tahsis etmişlerdir. Çünkü zanni olan ahad haber ile delaleti katı olan ayyette geçen amim lafzı tahsis edilemez. Cumhur ise ammin delaleti zanni olduğundan zanni olan ahad haber ile tahsis mümkün derler. Dolayısıyla müslümanın besmelesiz kestiği hayvanın eti yenir.
- 2- Amm ve hasstan biri bir hususta hükümün sübutuna, diğeri kalktığına delalet ettiğinde bir tearuz meydana gelir mi? Tartışması. Cumhura göre: Tearuz olmaz. Onlar böyle durumda hass ile amel eder. Hassın çerçevesi dışında kalan konularda ise amim ile amel ederler. Hanefilere göre: Hassın delaleti ettiği çerçevede bu ikisi arasında tearuz kabul ederler. Çünkü hem hass hem amim kat'iyyet ifade eder. Böyle durumlarda 1-Tahsis eden nass arada zaman farkı olmaksızın gelmiş ise tahsis olduğuna hükmederler. 2-Şayet terahi varsa nesh kabul edilir.
- 3-Hass ile amim arasında zaman farkı olup olmadığı bilinmiyorsa tearuz gerçekleşir. Tercih sebeplerine bakılır. Varsa tercih yapılır. Yoksa amel edilemez. Böyle durumlarda i. Azam âmmı, İnameyn hassı tercih eder. Örnek: "Göğün suladıklarında 1/10 kova veya dolapla sulanarlarda 1/20 zekat gerekir." Hadisi umum lafzı barındırır. Başka bir hadiste: "Beş vesekten az olan üründe zekat yoktur." Buyrulur. Vurud tarihi bilinmeyen bu iki hadis arasında ihtilaf gözükmemektedir. Şafilere hassı tercih ederken i. Azam ammi tercih etmiştir.

Müstaklil Muhassıs: Umum lafzı ifade eden nassın bir parçası olmayan tahsis delilidir. 3 kısımdır. AKIL, ÖRF, NASS

Nass: 2 kısımdır.
1-Umum lafza bitişik (MEVSUL) ve
2-Umum Lafzdan ayrı(MUNFASIL).

Munfasıl Nass: Amm lafızla farklı yerlerde olur. "Boşanmış kadınlar kendi kendilerine üç ay iddet Bekleler" ayeti, umumî olarak zıfaf öncesi veya sonrası bütün kadınları kapsarken, başka bir yerde, Yani munfasıl olarak gelen "Mü'min kadınları nikahlayıp sonra dokunmadan boşarsanız, onlar üzerinde sayacağınız bir iddet hakkınız yoktur." Ayetiyle munfasıl olarak tahsis edilmiştir. Bir de, "Ölü eti size haram kıldı" ayeti, "Denizin suyu temiz, ölüsü helaldir" hadisi ile munfasıl bir şekilde tahsis edilmiştir. Yine bir ayette Evlenilmesi yasaklar arasında sayılmayan, kadının halası veya teyzesiyle aynı anda nikah altına alınması, hadis ile yasaklanarak munfasıl bir nas ile tahsis edilmiştir.

Örf-Adet: Bir beldede hayvan lafzından sadece "at" anlaşıyorsa ve bir kimse vasiyetinde hayvan lafzını kullansa, örfen bu vasiyet kapsamına sadece at dâhil olur.

Akl: "Kim ramazan aynına yetmişse farz orucu tutsun" ve "Yoluna gücü yetenlerin o evi hacctemesi ALLAH'ın hakkıdır" ayetleri umum ifade eder. Ancak akıl, çocuk ve akıl hastalarını bunun dışında tutar. Çünkü hadiste bunu teyit eden delili var.

BU 3 KISIM HANEFİLERE GÖRE TAHSİS DİYE İSİMLENDİRİLİR.

BU 1 KISIM HANEFİLERE GÖRE NESH DİYE İSİMLENDİRİLİR.

BU DELALETLERİN HÜKMÜ KAT'İDİR. TEVİL veya TAHŞİS EDEN BİR KARİNE OLURSA ZANNİ OLUR. (En kuvvetliden zayıfa doğru sıralama şöyledir: İBARE-İŞARET-NAS-İKTİZA)

İbarenin Delaleti: Lafzın kendisinin hükme delalet etmesi
Bu ayet "الح الله وحم الرب"
Bey' ve Ribanın farklı şeyler olduğu asaleten, Ribanın haram Bey'in helal olduğu Taban kastetmiştir. Diğer ayette: "Size helal olan 2şer 3er 4er kadının evlenin ...endişe ederseniz 1 tane ile yettinin..." Ayeti Evlenmenin mübah olduğunu, adaleti sağlayabilirse 4 tane evlenebileceğini ve adaleti sağlayamazsa 1 tane kadını evlenmenin vacip olduğunu delalet eder.

İbarenin Delaleti ile İşaretin Delaleti Taaruz ederse:

Bu ayette İBARE'nin delaleti kasten öldürme cezasına kısas diyor.
Bu ayet ise İŞARETİN delaletiyle ceza kısas değil diyor.
Bu durumda İBARE'nin delaleti daha kuvvetli olduğu için tercih sebebidir

İşaretin Delaleti: Lafzın kendisinin asaleten ve taban değil bağlı olarak işaret ettiği mananın hükme delaletidir 2 kısım. Zahirî ve Hafî.
Zahirî İşaret: وَعَلَى الْمَوْلَا لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ
Bu ayette neseb ve nafaka babaya aittir. Bu işaretin delaleti zahiridir.
فَالَّذِينَ لَا يَرْجُونَ وِتْرًا مَا كُتِبَ لَهُمُ
Bu ayette Ramazan gecelerinde eşlerle cinsel ilişki helal kılındığından, Ferarın doğuşunda cünübün orucu geçerlidir. Yine zahirî işaretin delaletidir.
Hafî İşaret: Ayette hamilelik+emzirme süresi 30 ay diyor
Diğer ayette Tam emzirme 24 ay olduğuna göre (30-24=6 ay hamilelik)
Delaletül İşaret Hükmi: Gereği gibi amel etmek vaciptir.

Nassın Delaleti: İbarede belirtilen birşeyin hükümünün müşterek illet sebebiyle, ibarede zikri geçmeyen birşeye delalet etmesidir.
Ayette anne babaya Üf denilmemesi istenir. Buradan anlaşılacağı üzere sövme, dövmek de haramdır. Yine Ayetteki Yetime malını haksız yemeyin ibaresinden, Yetim malını giymek, telef etmek de haramdır denilir.
"Boşanmış kadının evlenmeden 3 kur' beklerler" ayetinde ise kadının iddet beklemesindeki amaç "Rahmin temizliği" yani hamile olmadığının anlaşılmasıdır. Bu da NASSIN DELALETİDİR.

İktizanin Delaleti: İbarede hüküm çıkarılması için mutlaka bir takdiri mananın olması gereken delaletidir. Ümmetinden hata, unutmak ve ikrah kaldırdığı hadisinde takdiri mana vardır. Bu sayıların bizzat kendisi değil bunlar sebebiyle günah kaldırdığı denilebilir.
"O mallar yurtlarımdan çıkarılan fakir muhacirlerindir"
Bu ayetteki Fukara lafzı, Hicret eden Müslümanlardır. Savaşmadan alınan mallardan (FEY'den) (Mekke'de zengin oldukları halde mallarından ayrılarak fakir kaidıkları için) paylarını alırlar.

Bu da İKTİZANIN DELALETİDİR. (Takdiri bir mana var)

İşaretin Delaleti ile Nassın Delaleti Taaruz ederse.

Bu ayette NASS'ın delaleti kasten öldürme kefareti var diyor.
Bu ayette ise İŞARETİN delaleti kasten öldürme cezası sadece cehennem diyor.....
Bu durumda İŞARETİN delaleti daha kuvvetli olduğu için tercih sebebidir

وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَأً فَتَرْبِيعَ رَقَبٍ أَوْ مِائَةَ أَوْسُقٍ ذَرَّأَةً
وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَبِجْرَاءِ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا
وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاءُ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا

CUMHURA GÖRE LAFZIN MANAYAYA DELALETİ 2 KISIMDIR. MANTIĞIN DELALETİ ve MEFHUMUN DELALETİ

Delaletül Mantuk: İbarenin Lafzının delalet etmesi. Yani sözde ifade edilen ve zikri geçen bir şeyin hükmüne delaletidir.
Hanefilerdeki İbarenin, İşaretin ve İktizanın delaleti ile aynıdır.

Delaletül Mefhum: İbarenin manasına delalet etmesidir. Yani sözde zikri geçmeyen bir şeyin hükmüne delaletidir.
Hanefilerdeki NASS'ın delaleti ile aynıdır.2 kısım. Mefhumu'1 Muvaafakat ve Mefhumu'1 Muhafeft

Mefhum'1 Muvaafakat: Lafızda bulunan hüküm, ortak illet sebebiyle Lafızda bulunmayan bir hükme delaletidir.
Hanefilerdeki NASS'ın delaleti ile aynıdır.
Fehvel Hitab, Lahnul Hitab ve Kıyası Celi de denilebilir.

Mefhum'1 Muhafeft: Lafızdan bulunan hüküm, ortak illet bulunmadığı için lafızda bulunmayan hüküm hakkında geçerli olmadığına delalet etmemesidir. (Lafızdan anlaşılman mananın zıttına delalet etmemesidir.) İnsanların sözlerinde Mefhumu muhafeft ittifaken hüccettir ve amel edilebilir. Ancak ayet ve hadislerde HANEFİLERE göre hüccet değildir. CUMHURA göre hüccettir. Nedeni ise; Cumhura göre naslarda yer alan kayıtlar mutlaka belirli bir amaç için konulmuştur. Eğer kayıt bulunmazsa Mefhumu muhalife göre amel edilebilir. -----MEFHUMU MUHALEFET 4 kısım. Sıfat, Şart, Gaye ve Aded mefhumu.

Sıfat Mefhumu: Bir vasıfla kayıtlanmış lafız, bu vasıfla kayıtlanmayan lafızlar için geçerli olmadığına delalet etmesidir.
Örnek: "Saima koyunlara zekat gerekir" hadisi, Saima olmayan koyunlara zekat gerekmediğine delalet eder.
Örnek: "Taksimden önce her ortaklıkta şufaya hükmedildi" Cabir'in aktardığı bu hadisten anlaşıyor ki Taksim edildikten sonra şufa YOKTUR.
Örnek: "Zenginlin borcunu geciktirmesi Zulumdur" hadisi, Zengin olma vasfının bulunmadığı kimsenin borcunu geciktirmesinde zulüm olmadığına delalet eder.

Şart Mefhumu: Hükümün şartı edatıyla şarta bağlanarak, bu şartı taşımayanlar için geçerli olmadığına delalet etmesidir
Örnek: "Eğer Hamile ise, doğum yapana kadar nafakalarını karşılayın" ayeti Hamilelik şartı taşıdığı için hükümün, hamile olmayanlara uygulanmayacağına delalet eder.
Örnek: "Hibe eden (V/AHB) kişi eğer karşılık almamışsa, bağışladığı şeyi geri almadı daha çok hak sahibidir" hadisinde, bir şeyi hibe edince karşılık almama şartı olduğundan, karşılık alan kimselere bu hükümün geçerli olmadığına delalet etmektedir.

Aded Mefhumu: Hüküm belirli bir sayı ile kayıtlıysa o sayının dışında hükümün geçerli olmadığına delalet etmesidir.
Örnek: "Zina eden kadın ve erkek her birine 100 sopa...." Ayetindeki 100 sayısı, hükümün bu miktarın dışındaki sayılar için geçerli olmadığına delalet etmektedir.
Örnek: "Her 5 deve de bir koyun..." hadisi, 5 sayısından az olan develede, zekat hükümünün olmadığına delalet etmektedir.

Gaye Mefhumu: Hükümün belirli bir sınırla kayıtlanan hükümün o sınırdan sonra geçerli olmadığına delalet etmesidir.
Örnek: "Siyah ipilik beyaz ıplıktan ayrılncaya kadar yivin..." ayetindeki "حتى" kelimesi bir sınır belirlediği için, o sınırdan sonra hükümün geçerli olmadığına delalet etmektedir.

DELİL: Doğru düşünmeyle, kesin veya zanni olarak, ameli şeri hükmü götürür şeydir.

ŞER'İ DELİLLER 4 TANE DİR: Kur'an, Sünnet, İcma, Kıyas. (Bir olayın hükmü önce Kur'an'da aranır, yoksa Sünnet'e bakılır, orada da yoksa Kur'an ve Sünnet'deki bir hükmeye Kıyas edilir. Bu sıraya uymamanın delili şu ayettir: "Ey iman edenler, ALLAH'a itaat edin. Bir şeyde anlaşamadığınızda, ALLAH'a ve ahiret gününe inanırsanız, onu ALLAH'a, Rasulüne arz edin...." Hadisteki delili ise Muaz B. Cebel hadisidir. (Rasulullah, Muaz B. Cebel'i Yemen'e gönderceği zaman, bir olayla karşılaşır ya ne ile hükmedeceğini sorduğunda, Muaz b. Cebel'in cevap olarak sırasıyla Kur'an, Sünnet, İcma ve Kıyası söylemesi...)

İHTİLAFA EDİLEN ŞER'İ DELİLLER 6 TANE: İstisna, Maslahatı Müsele (Kamu Yararı), Örf, İstishab, Şeru Men Gablena (Bizden Öncekilerin Şeriatı), Sahabi Mezhebi.

Not: TOPLAM 10 TANE ŞER'İ DELİL VARDIR. Kuran, Sünnet, İcma ve Kıyas ile delil getirmekte müslümanların çoğu ittifak etmiştir. Ancak sonraki 6 tanesi ile delil getirmekte ihtilaf etmişlerdir. (Sedd-i Zera'i Bu Kitapta Yoktur)

1-KURAN: ALLAH'ın, Cebrâil aleyhisselâm vâstasıyla, Muhammed aleyhisselâma indirildiği, Fatıha suresi ile başlayıp Nas suresi ile biten, tevâtürle nesilden nesile nakledilmiş ve müşafırlarda yazılı olup, okunması ile ibadet edilen son ilahi kitapır. Kur'an'ın özellikleri: Hz. Peygamberin, peygamber olduğuna delil, insanları da doğru yola ulaştırır bir kitaptır. Başka dille tercüme edilen ayetler, ne kadar dikkatle tercüme edilirse edilsin Kur'an sayılmaz.

2- SÜNNET: Rasulullah'ın, sözleri, fiilleri ya da takrirî eylemleridir.

3- İCMA: Hz. Peygamber'in vefatından sonra, herhangî bir devirde, müctehidlerin dinî bir meselenin hükmü hakkında ittifak etmesidir.

4- KİYAS: Hakikatta nass bulunmayan bir meseleyle, aralarındaki ortak illet sebebiyle, hakikatta nass bulunan meselenin hükmünü vermek demektir.

5- İstisna (Kapalı Kıyas): Müctehidin daha kuvvetli gördüğü bir delil veya husustan dolayı, bir meselede benzerlerine verdiği hükümden vaz geçip başka bir hüküm vermesidir.

6- Maslahatı Müsele: Gerçekleşmesi için bir hüküm konulmamış, şer'i bir delilinde o şey hakkında görüş belirtmediği nesnedir.

7- Örf (Adet): İnsanların anlaşıp ve ona göre davranışları söz, iş veya terkime eylemleridir.

8- İstishab: Geçmişte sabit olan bir hükmün değiştiğine dair delil bulunmadıkça, hâli üzere bırakmaktır.

9- Şeru Men Gablena: Önceki milletlere konulan hükümlerin, bizim için de geçerli olduğunun Kur'an ve Sahih Sünnet'te anlatılmasıdır. Bu şer'i hükümler konusunda ihtilaf yoktur.

10- Sahabi Mezhebi: Akıl ve Fikirle anlaşılamayan hususlarda sahabe sözünün delil olmasıdır.

KUR'AN AYETLERİNİN DELALETİNİN KESİN VE ZANNİ OLUŞU: Kur'an'ın bize nakledilmesi ve sabit olması kesindir. "Kur'an'ı indiren biziz, O'nu biz koruyacağız" ayeti buna delildir. Kur'an, ihtiva ettiği hükümlere delaleti bakımından iki kısımdır. 1- Hükme Delaleti Kesin Olan 2- Hükme Delaleti Zanni Olan

-KUR'AN'IN İCÂZİ YÖNÜ: İnsanların, Kur'an'ın bir benzerini getirmekte aciz ve güçsüz kalmalarıdır. Müsrıklar, arap diline çok iyi hakimlerdi ve zamanları da vardı. Karşı koymalarına bir engel yoktu. Fakat yapamadılar. "....Şüphesiz ediyorsanız benzeri bir sure getiriniz...." ayeti ve buna benzer diğer ayetler Kur'an'ın icazına delildir. Kur'an'ın birçok teazi yönü vardır;

-KUR'AN'IN HÜKÜMLERİNİN TÜRLERİ: Kur'an 3 çeşit hüküm getirmiştir. 1- İnanç hükümleri, 2- Ahlakî hükümler, 3- Amelî hükümler:

1- İnanç hükümleri: ALLAH, melekler, kitaplar, peygamberler ve ahiret günü hakkında mükellef inananması gereken hükümlerdir.

2- Ahlakî hükümler: Mükellefin, zinetleneceği faziletler ve sakınacağı kötülüklerle ilgilidir.

3- Amelî hükümler: Mükellefin söz, fill ve akitleriyle meydana gelen sonuçlarla ilgilidir. Bu da Kur'an'ın Fikhi'dir. Usul'ü Fikih ilmiyle ulaşılmak istenen bu kısımdır. Amelî Hükümler 2'ye ayrılır: a- İbadet Hükümleri: b- Muamelat Hükümleri:

1- Hükme Delaleti Kesin Olan: Belli bir manaya delalet edip, yorum ihtimali olmayan ve başka bir mana anlaşılmasına imkan olmayan ayetlerdir. "Karlarınızın çocuğu yoksa, bırakıklarının yarısı sizindir" Bu ayet açık net bir manaya delalet eder. Delaleti kesindir. "Her birine 100'er değnek verur" ayeti de, bekar olup zina edenlerin cezasını kesin olarak belirlemektedir. 100'den eksik ya da fazla olmaz.

a- İbadet Hükümleri: İnsanların, ALLAH ile ilişkilerini düzenleyen namaz, oruç, hac, zekat, adak, yemin gibi ibadetlerle ilgilidir.

b- Muamelat Hükümleri: İnsanların, kalan akitler, yönetimler ve cezalarla ilgilidir. Yani insanlar, toplumlar ve milletler arası ilişkilerle ilgilidir. Bunları 7 başlıkta inceleyelim;

- 1- Aile Hukuku (Ahval'ü Şahsiyye): Şahsın durumları ile ilgili hükümlerdir. Karı-Koca ve akrabalar arası ilişkileri düzenler. Kur'an da bununla ilgili 70 civarında ayet vardır.
- 2- Medenî Hukuk (El Ahkam'u'l Medeniyye): İnsanların muameleleri ile ilgili olup, alışveriş, değiş tokuş, kiralama ve rehin gibi mali ilişkileri düzenler. Kur'an da bununla ilgili 70 civarında ayet vardır.
- 3- Ceza Hukuku (El Ahkam'u'l Ciniyye): Suçlar ve bundan ötürü verilen cezalardan bahsedip insanların can ve mallarını korumaya ilgilidir. Kur'an da bunun ayetleri 30'dur.
- 4- Duruşma Hükümleri (El Ahkam'u'l Murafaat): Muhakeme hükümleridir. Hüküm, kaza, şahitlik ve yemin ile ilgili hükümlerdir. Adaleti sağlar.
- 5- Anayasa (El Ahkam'u'l Düsturiyye): Yöneten ile yönetilinen ilişkilerini sınırlar ve fertler ile toplumların haklarını tespit eder.
- 6- Devletler Hukuku: İslam devletinin diğer devletlerle ve İslam devletinde yaşayan gayri müslimlerle ilgili ilişkileri tayin eder. Kur'an da bununla ilgili 25 ayet vardır.
- 7- İktisat ve Mal Hukuku (El Ahkam'u'l Maliyye): Zengin malındaki yoksul ve fakirin hakkı (Zenginlerle fakirler) ile devlet ve fertler arasındaki mali ilişkileri düzenler. Kur'an da bununla ilgili 10 ayet vardır.

KUR'AN HÜKÜMLERİNİN TÜRLERİNİ DEĞERLENDİRME: Kur'an da ibadet hükümleri, Şahsî Hukuk ve Miras Hukuku teferruatlıdır. Çünkü bu hükümlerin çoğu ibadet sayılır. Aklın bu hususta yeri yoktur. Medenî Hukuk ve Ceza Hukuku gibi diğer hükümlerde ise nadiren cüz'î tafsilaat inilmiştir. Genel kuralara ve temel ilkelere bağlı kalmıştır. Yönetimi elinde bulunduranların bu tür hükümlere bağlı kalarak, Kur'an ile çatışmadan kendi maslahatlarına uygun kanunları tafsilaatı hale getirmelerine imkan sağlamıştır.

Mana ve İbare Düzeni ile Hüküm ve Nazariye Bakımından İzaci: İbareler arasında tenaküz yoktur, tamamen fesahat üzere belîğ bir üslubu vardır. ALLAH'tan başka biri tarafından olsaydı, ibare ve manalarda gelişki ile bozukluk olurdu. Bazı ayetler arasında dış görünüşüyle gelişki bulunsada da, müfessirler bu durumun düşüncemeyen kimseler öyle gördüğünü, aslında öyle olmadığını açıklamaktadırlar.

Kur'an Ayetlerinin İlmî Nazariyelere Uygun Olması: Kur'an'ın asıl gayesi, yer ve göklerin, insan ve diğer varlıkların yaratılmaları anlatmak veya hareketlerini bildirmek değildir. Bunlardan bahsetmesi ALLAH'ın birliğine delil getirme ve nimetlerini hatırlatmadır. "...Oysa onlar (dağlar) bulutların süzülüşü gibi süzülürler..." Rüzgarları aşlayıcı olarak gönderir..." gibi ayetler, icazın bu türüne örnekler.

ALLAH'tan Başkasının Bilemeyeceği Gaybı Bildirmesi: "Bunlar sana vahyettiğimiz gayb haberleridir..." ayetinde bu tür caza delildir. "Rumlar en yakın bir yerde yenildiler. Bu yenililerinden sonra üç ile dokuz yıl arasında yeneceklerdir...." Ayeti de yine bu icaza işaret etmektedir.

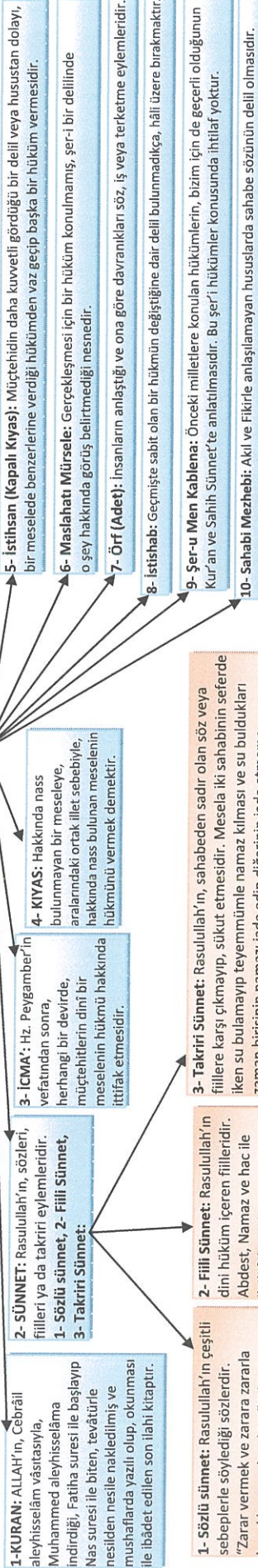
Kur'an Ayetlerinde Fesahat ve Belağat olması: Kur'an'da kulağa hoş gelmeyen ve bir öncesi ve sonrakisi uyusmayan bir yer yoktur. Bu durum, arap dilinin zevkine varmış olanlarca anlaşılır. Bunun delili ise, dinlemesinin usandırmadığı ve yeniliğinin eskimediyiğidir. Azılı düşman Velid B. Muğire daha şöyle diyor: "Şüphesiz bir tatlılığı vardır, bunu insan söyleyemez."

DELİL: Doğru düşünmeyle, kesin veya zanni olarak, ameli şeri hükmü götüren şeydir.

ŞER'İ DELİLLER 4 TANE DİR: Kur'an, Sünnet, İcma, Kıyas. (Bir olayın hükmü önce Kur'an'da aranır, yoksa Sünnet'e bakılır, orada da yoksa müctehitlerin bu olay hakkında birleşmiş hükümlerine (İCMA) bakılır, orada da yoksa Kur'an ve Sünnet'deki bir hükmü Kıyas edilir. Bu sıraya uymamanın delili şu ayettir: "Ey iman edenler, ALLAH'a itaat edin. Bir şeyde anlaşamadığınızda, ALLAH'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, onu ALLAH'a, Rasûlüne arz edin...." Hadisteki delili ise Muaz b. Cebel hadisidir. (Rasulullah, Muaz b. Cebel'i Yemen'e gönderceği zaman, bir olayla karşılaşsa ne ile hükmedeceğini sorduğunda, Muaz b. Cebel'in cevap olarak sırasıyla Kur'an, Sünnet, İctihad ve Kıyası söylemesi...)

İHTİLAFA EDİLEN ŞER'İ DELİLLER 6 TANE: İstihsan, Maslahatı Müsele (Kamu Yararı), Örf, İstishab, Şeru Men Gablena (Bizden Öncekilerin Şeriatı), Sahabi Mezhebi.

Not: TOPLAM 10 TANE ŞER'İ DELİL VARDIR. Kuran, Sünnet, İcma ve Kıyas ile delil getirmekte müslümanların çoğu ittifak etmiştir. Ancak sonraki 6 tanesi ile delil getirmekte ihtilaf etmişlerdir. (Sedd-i Zera'i Bu Kitapta Yoktur)

1- Sözlü sünnet: Rasulullah'ın çeşitli sebeplerle söylediği sözlerdir. "Zarar vermek ve zarara zararlar karşılık vermek yoktur" gibi

2- Fiili Sünnet: Rasulullah'ın dini hüküm içeren fiilleridir. Abdest, Namaz ve hac ile ilgili fiilleri gibi.

3- Takrir Sünnet: Rasulullah'ın, sahabeden sadır olan söz veya fiillere karşı çıkmayıp, sükut etmesidir. Mesela iki sahabinin seferde iken su bulamayıp teyemmümle namaz kılmayı ve su buldukları zaman birisinin namazı iade edip diğerinin iade etmeme durumunun Rasulullah'a ulaştığında ikisini de doğrulaması.

Sünnetin Kur'an'a Göre Konumu:
Delili getirilmesi ve şer'i hükümlerin istinbatı bakımından, Kur'an'dan sonra 2. Sırada sünnet gelir. Çünkü Kuran şeriatın aslı ve ilk kaynağıdır.

Sünnetin Kur'an'la ilişkisinde 3 durum söz konusudur:
1- Sünnet, Kur'an'da bulunan bir hükmü destekler ve kuvvetlendirir. (Namaz, Zekat, Oruç, Ana Babaya iyilik gibi konularda ayet olduğu gibi hadis de vardır)
2- Kur'anın mücmelini tefsir eder. Mutlak ifadesini kayıtlar veya genel bir hükmünü tahsis eder. (Denizin ölüsünün temiz olması gibi)
3- Kur'an'ın söz konusu etmediği bir hükmü koyup isbat eder. (Altın ve ipeğin erkeğe haram olması gibi)

Özet olarak sünnet, Kur'an'ın hükümlerini destekler, açıklar veya Kur'an'da bulunmayan hükümü koyar. Sünnetin Senedine Göre Kısımları 3 tür.
1- Müttevâtir 2- Meşhur 3- Ahad

ALLAHÜMME SALLİ ALA SEYYİDİNA MUHAMMED
اللهم صل على سيدنا محمد

Sünnetin Delili Olması: Müslümanlar, sünnetin delili olması konusunda ittifak etmişlerdir. Yani sünnet, Kur'an hükümleri ile birlikte uygulanması gereken bir kanundur.

1- Ayetten Deliller: Müslümanların bir şeyde ihtilaf ettiklerinde, ALLAH'a ve Rasûl'ne götürmelerinin emredildiği ve hükmüne teslim olup gönül veremeyenlerden imanın nefyedildiğini anlatan ayet.
- "ALLAH'a ve Peygamber'e itaat edin" ayeti,
- "Peygambere itaat eden ALLAH'a itaat etmiş olur ayeti,
- "Peygamber size neyi verirse onu alın ve size neyi yasaklarsa ondan uzak durun" ayeti,

2- Sahabeden Deliller:
- Peygamber'in hayatında ve vefatından sonra, sünnete uyma konusunda sahabenin ittifak etmeleri.
- Hz. EbuBekir'in, bir olay hakkında sünneti bilmiyorsa, müslümanlara o konu hakkında sünnet bilip bilmediklerini sorması.
3- ALLAH Kur'an'da mücmel lafızlarla farzları emretmiş, (namaz, zekat, hac gibi) ancak nasıl yapılacağını açıklamamıştır. Rasulullah bunları sözlü ve fiili sünnet ile açıkladı. Bu da delildir.

Rasulullah'ın Söz ve Fiillerinden Din Konusu Olmayanlar:
1- Rasulullah'ın insan tabiatı gereği yaptığı oturma, kalkma, uyuma ve yeme-içme gibi fiilleri şeriat değildir. Çünkü bunların çıkış noktası Peygamberliği değil, insanlığıdır. Fakat meydana gelen bu fiillere uyulması gerektiğine dair bir delil varsa o fiil şeriat olur.
2- Rasulullah'ın tecrübe, ticaret ve ziraat gibi işleri şeriat değildir. Çünkü bunları Peygamberlik sıfatı ile yapmamıştır. (ağaç aşılamaıyı söylemesi gibi)
3- Rasulullah'ın yaptığı bir şeyin sadece kendisine ait olduğunu gösteren bir delil varsa bu da şeriat değildir. (Teheccüd ve fazla evlilik ve Huzeyme'nin şahitliği gibi)

Özet olarak Anlatılan bu üç durumda, sözleri ve fiilleri O'nun sünneti olup, uyulması gereken bir kanun değildir.

ALLAHÜMME SALLİ ALA SEYYİDİNA MUHAMMED
اللهم صل على سيدنا محمد

Sünnetin Kesin ve Zanni oluşu:
Müttevâtir sünnetin nakli kat'îdir. Yani kesindir. Meşhur sünnetin ise Sahabeden nakli kat'îdir. Peygamberden nakli zannidir. Ancak Hanefiler Meşhur sünneti müttevâtir sayar ve onunla Kur'an'ın Umumunu tahsis, Mutlakını kaydederler. Çünkü Sahabeden nakli kesindir. Sahabe de nakli konusunda delil ve güvenilirlerdir. Bu sebeple Hanefiler Meşhur sünneti Müttevâtir ile Ahad arasında tutarlar.
Ahad sünnetin ise nakli zannidir. Kesinlik ifade etmez. Delaleti ise, metnin başka bir yorumu ihtimali olmadığında kat'îlik ifade eder. Kur'an'ın nakli kesindir. (Kat'îdir.) Kur'an'ın delaleti kat'î veya zanni olabilir. Sünnetin bir kısmının nakli Kat'î bir kısmı zannidir. Sünnetin delaleti ise kat'î veya zanni olabilir.

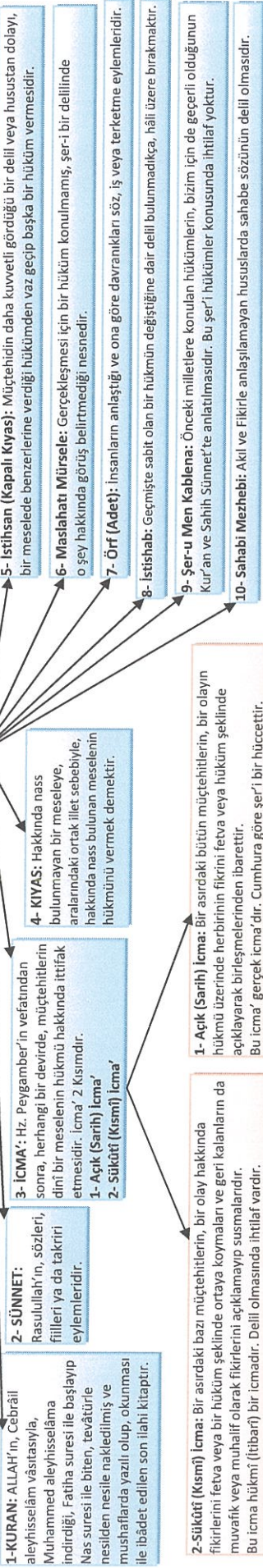
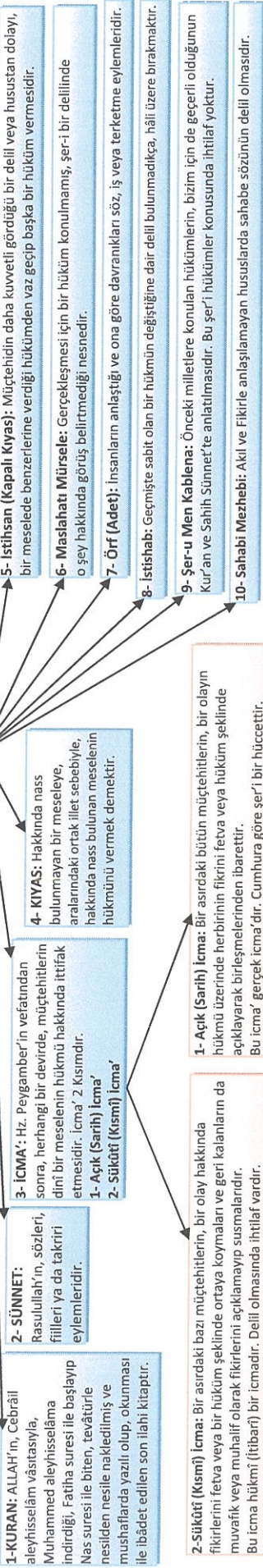
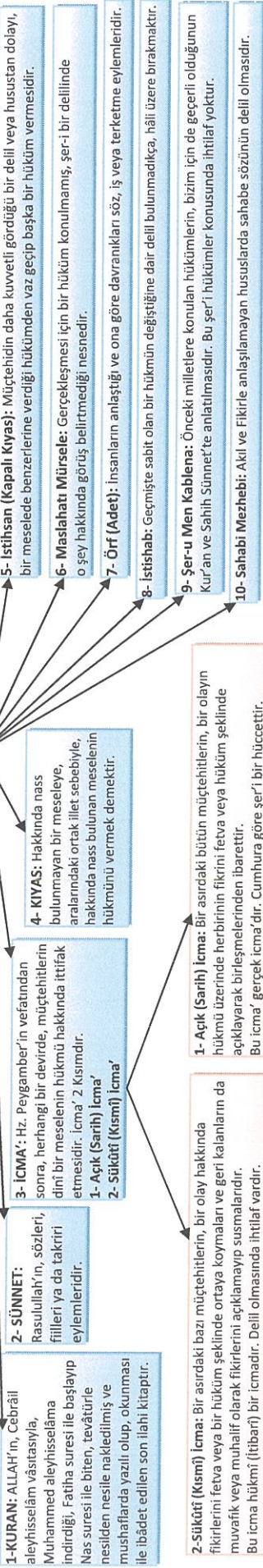
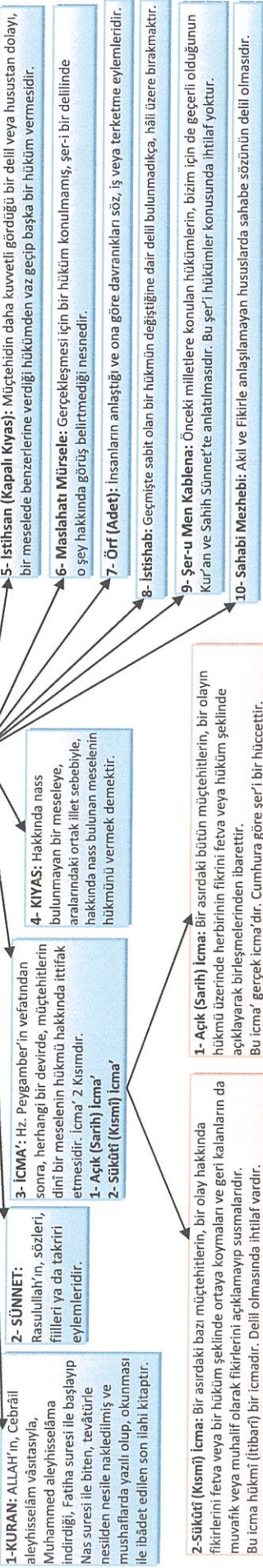
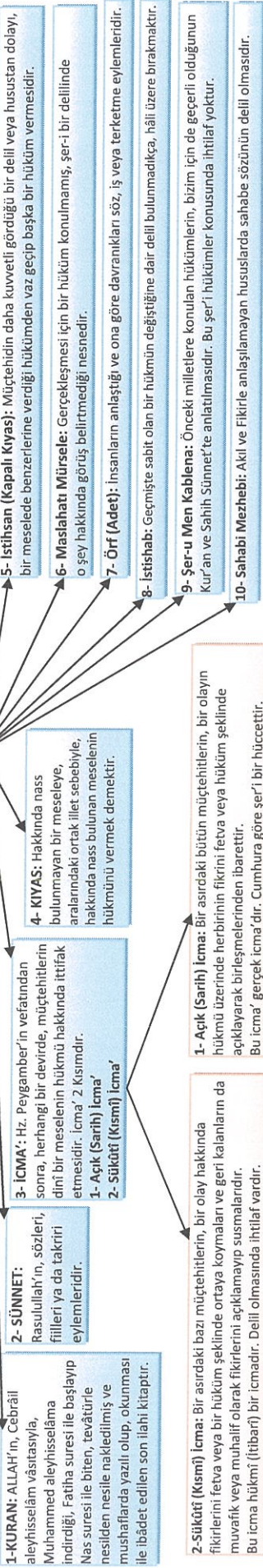
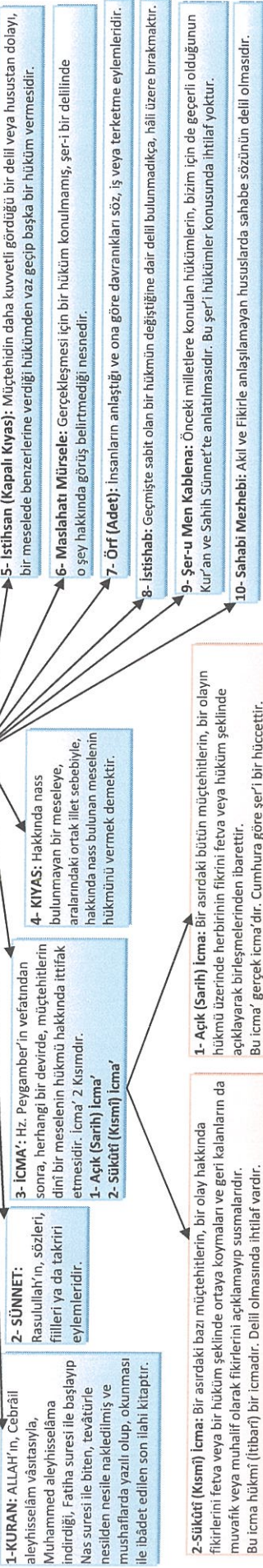
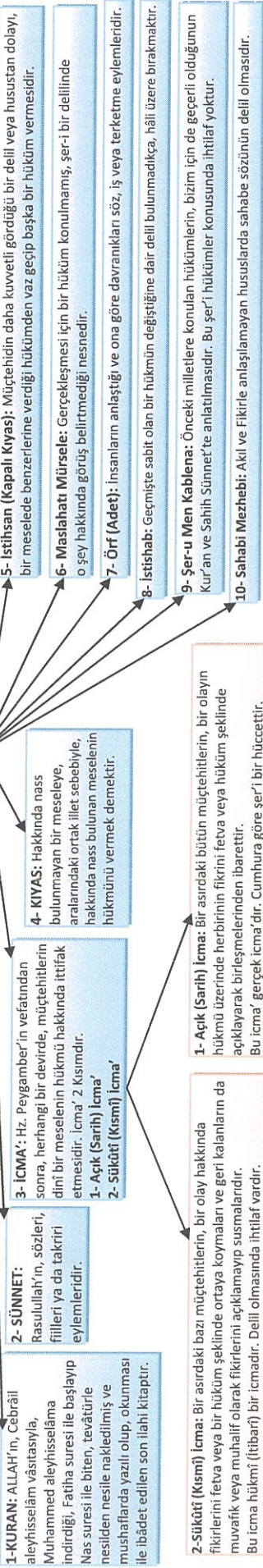
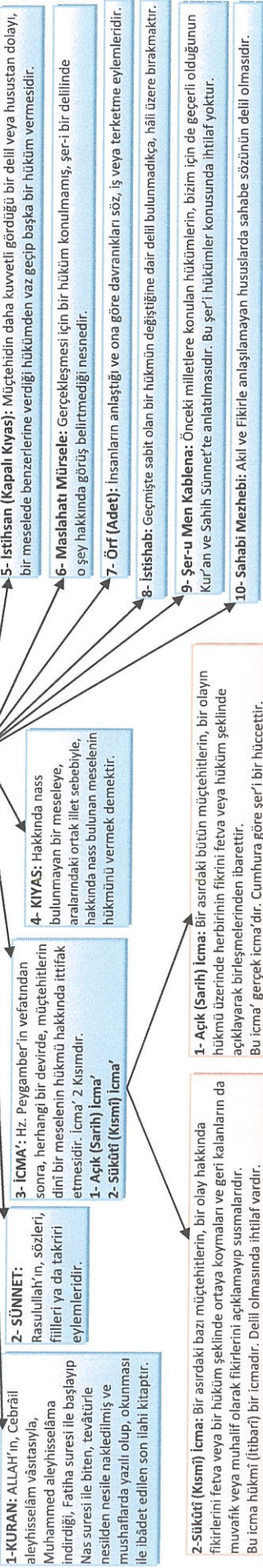
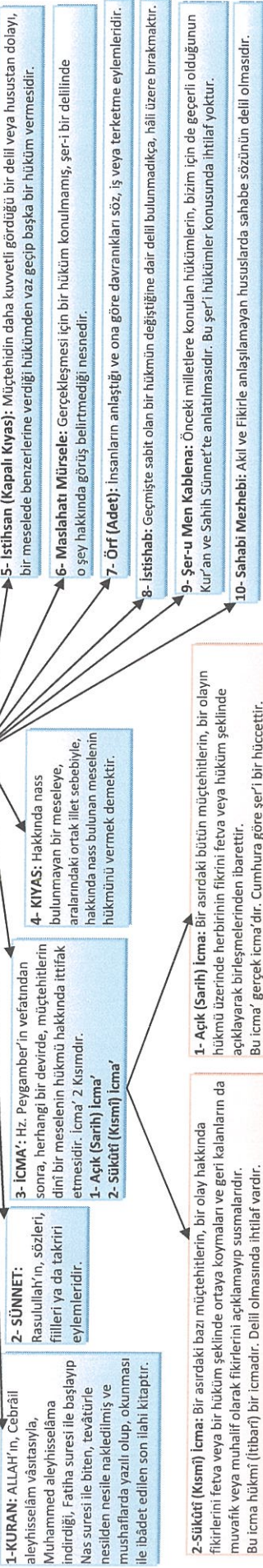
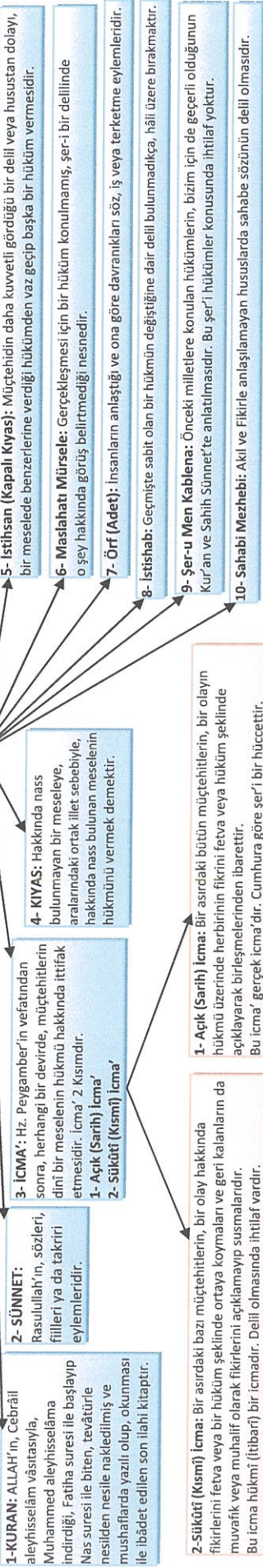
ALLAHÜMME SALLİ ALA SEYYİDİNA MUHAMMED
اللهم صل على سيدنا محمد

DELİL: Doğru düşünmeyle, kesin veya zanni olarak, ameli şeri hükme götüren şeydir.

ŞER'İ DELİLLER 4 TANE DİR: Kur'an, Sünnet, İcma, Kıyas. (Bir olayın hükmü önce Kur'an'da aranır, yoksa Sünnet'e bakılır, orada da yoksa Kur'an ve Sünnet'deki bir hükme Kıyas edilir. Bu sıraya uymanın delili şu ayettir: "Ey iman edenler, ALLAH'a itaat edin. Bir şeyde anlaşamadığınızda, ALLAH'a ve ahiret gününe inanırsanız, onu ALLAH'a, Rasulüne arz edin...." Hadisteki delili ise Muaz B. Cebel hadisidir. (Rasulullah, Muaz b. Cebel'i Yemen'e gönderinceği zaman, bir olayla karşılaşır ise ne ile hükmedeceğini sorduğunda, Muaz b. Cebel'in cevap olarak sırasıyla Kur'an, Sünnet, içtihad ve Kıyası söylemesi...)

İHTİLAF EDİLEN ŞER'İ DELİLLER 6 TANE: İstihsan, Maslahatı Müsele (Kamu Yararı), Örf, İstishab, Şeru Men Gablena (Bizden Öncekilerin Şeriatı), Sahabî Mezhebi.

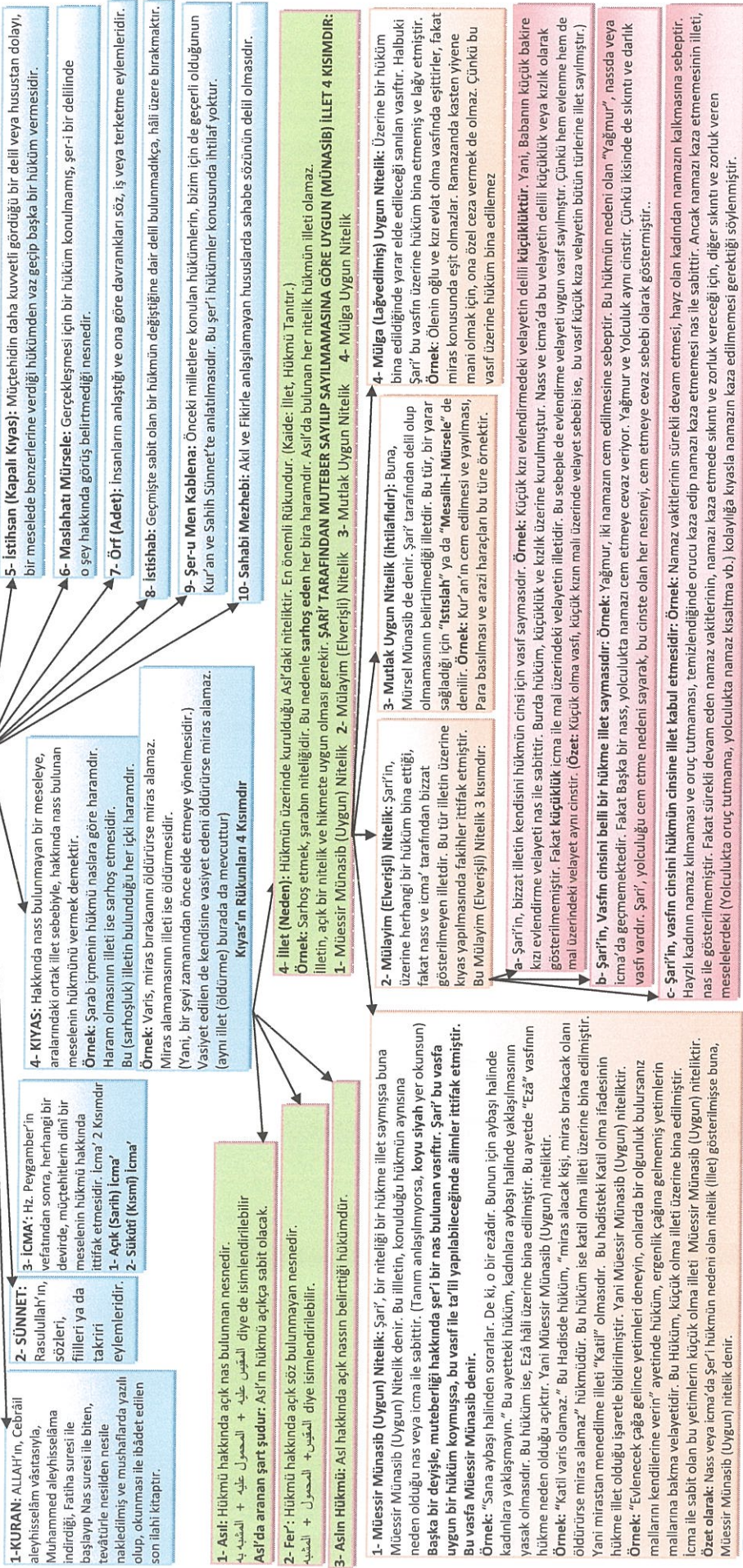
Not: TOPLAM 10 TANE ŞER'İ DELİL VARDIR. Kuran, Sünnet, İcma ve Kıyas ile delili getirmekte müslümanların çoğu ittifak etmiştir. Ancak sonraki 6 tanesi ile delili getirmekte ihtilaf etmişlerdir. (Sedd-i Zera'i Bu Kitapta Yoktur)

DELİL: Doğru düşünmeyle, kesin veya zanni olarak, ameli şeri hükme götürme şeydir.

ŞER'İ DELİLLER 4 TANE DİR: Kur'an, Sünnet, İcma, Kıyas. (Bir olayın hükmü önce Kur'an'da aranır, yoksa Sünnet'e bakılır, orada da yoksa Kur'an ve Sünnet'deki bir hükme Kıyas edilir. Bu sıraya uymanın delili şu aittir: "Ey iman edenler, ALLAH'a itaat edin. Bir şeyde anlaşamadığınızda, ALLAH'a ve ahiret gününe inanırsanız, onu ALLAH'a, Rasulüne arz edin...." Hadisteki delili ise Muaz B. Cebel hadisidir. (Rasulullah, Muaz b. Cebel'i Yemen'e gönderdiği zaman, bir olayla karşılaşırsa ne ile hükmedeceğini sorduğunda, Muaz b. Cebel'in cevap olarak sırasıyla Kur'an, Sünnet, İhtilaf ve Kıyası söyledi...) İHTİLAF EDİLEN ŞER'İ DELİLLER 6 TANE: İstishan, Maslahatı Müsele (Kamu Yaranı), Örf, İstishab, Şeru Men Gabiena (Bizden Öncekilerin Şeriatı), Sahabi Mezhebi.

Not: TOPLAM 10 TANE ŞER'İ DELİL VARDIR. Kuran, Sünnet, İcma ve Kıyas ile delil getirmekte müslümanların çoğu ittifafta emişlerdir. Ancak sonraki 6 tanesi ile delil getirmekte ihtilaf etmişlerdir. (Sedd-i Zeral Bu Kitapta Yoktur)

İLLETİ BİLME METODLARININ MEŞHURU 3 TANE DİR: 1- İletin, Kur'an veya Hadis ile sabit olması. (Açıkça belirtilmesidir.) 2- İletin, Kur'an veya Hadis ile sabit olması. (Açıkça belirtilmesidir.) 3- İletin, Kur'an veya Hadis ile sabit olması. (Açıkça belirtilmesidir.)

"Malın, zenginliğinizi arasında deşmaması için" ayetiyle "Tutarlardan dolayı kurban etlerini saklamayın" yasaklamıştır. Bazen de bu naslardaki illet zanni olarak belirtilir. **Örnek:** Kedi artığı ile ilgili hadiste "Şüphesiz, dişi ve erkek kediler etrafında dolaşan sınıftandır." "Katli varis olamaz" "Hakim kızginken hükmetmesin" Hadislerinde olduğu gibi illet zanni olabilir.

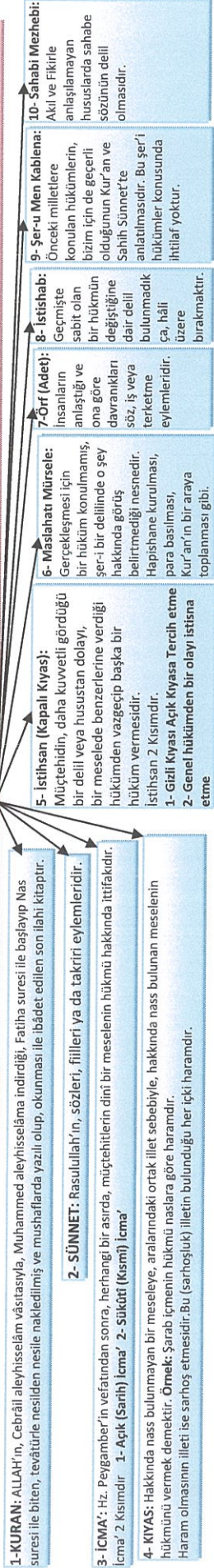
3- Bölme ve Yoklama (Sebr) ile bilinmesi: Deneme ile illeti bulmaktır. İlet, ya şu vasıftır, ya da şu vasıftır diyerek araştırılır. **Örnek:** Arpa ile arpayı değiştiren fazla ve verseyse olursa faiz olduğu hakkında nas vardır fakat illeti belirtmemiştir. Azık olması, yenmesi ya da ölçülmesi gibi 3 vasıftan birisi illet olabilir. Fakat Altın ve tuz için de aynı faiz söz konusudur. Altın yemmez, tuz ise azık değildir. O halde 3 vasıftan sadece ölçülmesi illet olabilir. **Örnek:** Şarabın, üzümün yapılması ve sarhoş edici vasıfları incelendiğinde sadece sarhoş olmasının illet olduğu anlaşılır. **Özetle:** Müctehit asırdaki bütün vasıfları incele ve illet olamayacakları terkeder, illet olanı seçer. Fakat müctehitler farklı vasıfları seçmiş olabilir. Mesela; Şafii Ramazanda cinsi münasebette bulunma vastını kefaret nedeni sayarken, Hanefiler kasıtlı olma vastını neden saydıkları için, kasten yivip içene de kefaret gerekir derler. Yine faiz meselesinde Hanefiler ölçülebilir vasfı ile cinste birleşmesini, Şafiler yivecek vasfı ile cinste birleşmesini, Malikiler ise Azık ve saklanabilir vasfı ile cinste birleşmesini belirtmişlerdir.

DELİL: Doğru düşünmeyle, kesin veya zanni olarak, ameli şeri hükme götüren şeydir.

ŞER'İ DELİLLER 4 TANEDİR: Kur'an, Sünnet, İcma, Kıyas. (Bir olayın hükmü önce Kur'an'da aranır, yoksa Sünnet'e bakılır, orada da yoksa Kur'an ve Sünnet'deki bir hükme Kıyas edilir. Bu sıraya uymadıkça, ALLAH'a itaat edin. Peygamber'e ve ulu'l emre de itaat edin. Bir şeyde anlaşamadığınızda, ALLAH'a ve ahiret gününe inanırsanız, onu ALLAH'a, Rasulüne arz edin....) Hadisteki delili ise Muaz b. Cebel hadistir. (Rasulullah, Muaz b. Cebel'i Yemen'e gönderince zaman, bir olayla karşılaşırsa ne ile hükmedeceğini sorduğunda, Muaz b. Cebel'in cevap olarak sırasıyla Kur'an, Sünnet, İtihad ve Kıyası söylemesi...)

İHTİLAFLI EDİLEN ŞER'İ DELİLLER 6 TANE: İstihsan, Maslahat-i Mürsele (Kamu Yararı), Örf, İstishab, Şeru Men Gablena (Bizden Öncekilerin Şeriatı), Sahabi Mezhebi.

Not: TOPLAM 10 TANE ŞER'İ DELİL VARDIR. Kuran, Sünnet, İcma ve Kıyas ile delil getirmekte müslümanların çoğu ittifak etmiştir. Ancak sonraki 6 tanesi ile delil getirmekte ihtilaf etmişlerdir. (Sedd-i Zera'i Bu Kitapta Yoktur)

1- Gizli Kıyası Açık Kıyasla Tercih etme: Müctehidin, bir delille dayanarak açık kıyastan kapalı kıyasla dönmemesidir. **Örneğin:** Hanefilere göre ekilecek bir yer vakfedildiği zaman su yolu, içme ve geçme hakkı da zikredilmeden vakfa dahil olur. Halbuki kıyasla göre, zikredilmeyen şeyin dahil olmaması lazımdır. Burada da açık kıyas, vakfi alışverişe dahil etmektedir. Burada İstihsanın yönü ise, kendilerine vakfedilen kimselerin yararlanmasındır. **Örneğin:** Hanefilere göre Alıcı ile satıcı mal ele alınmadan fiyatta ihtilaf etse, alıcı 90 lira, satıcı ise 100 lira olduğunu iddia etse, istihšana göre ikisi de yemin etmelidir. Halbuki açık kıyasla göre satıcı yemin etmemelidir. Çünkü inkar eden (10 lira eksik farkı iddia eden) alıcıdır. Yemin iddia edeninde gerekir. **Örneğin:** Hanefiler; akbaba, karga, atmaca, şahin, kartal, çaylak gibi yırtıcıların arttığını istihšana göre temiz, kıyasla göre pis olduğunu söylerler. **Kıyas yönü,** Aslan, kaplan, kurt gibi hayvanların arttığı kendi etleri gibi haramdır. Artıkalarının hükmü etinin hükmüne tabidir. **İstihsan yönü** ise, Yırtıcı kuşların et haram olsa bile salvası su içerken suya karışmadığı için artığı temizdir. Çünkü suyu gagasıyla içer. Gagası kemikten olup temizdir. Ama yırtıcı hayvanlar dilleriyle içler. Salıvaları buluşur.

2- Genel hükümden bir olayı istisna etme: Müctehidin, bir delille dayanarak genel bir hükümden tek bir hükmü dışarda bırakmasıdır. **Örneğin:** Olmayan bir şeyi satmak ve üzerinde akit yapmak yasaktır. Fakat, selam akdi, kiralama, yarıcılık(Muzaraa), Bağ ve bahçe yarıcılığı (Musakala) ve sanat işi (İstisna') yapmaya izin vermiştir. Bunların hepsi akit ve akit esnasında söz konusu şeyler yoktur. **İstihsan yönü** insanların ihtiyacı ve aralarında örf bulunmaktadır. **Örneğin:** Yanında emanet bulunan birisi emaneti bildirmeden ölsün, emaneti öder. Çünkü onu bildirmemesi tecavüz sayılır. **İstihšana** göre baba, dede ve vasi emaneti bildirmeden ölseler, ödemezler. **İstihsan yönü,** baba, dede ve vasi emanet sahibi olan kütüğe sarfedip ihtiyacını görüyor. Çünkü Emaneti de yerli yerinde harcamış olabilir. **Örneğin:** Emanet bırakan kimsenin ancak kusur sebebiyle, bırakan nesneyi ödeyeceği bildirilmiştir. Bu hükümden Ecri Mücterek ile çalışanlar (Terzi gibi) müstesnadır. Eğer emanet bırakan kumaş, kendi gücünü aşan bir olaydan dolayı zayı olursa terzi ödemez. Aksi takdirde öder. **İstihsan yönü,** ücretle çalışanların emniyetle iş yapmalarını sağlamaktır. **Örneğin:** İsrafatın ötürü (Sefih) hacredilirse, yıllık için dahi harcama yapamaz. Fakat hayat boyunca kendi üzerine vakfetmesine istihsan ile izin verilir. **İstihsan yönü** şudur; kendi üzerine vakfettiği zaman, malını zayı olmaktan korumuş olur, bu ise hacr gayesi ile ayndır.

İstihsan'ın Delil Oluşu: İstihsan müstaklil şer'i bir kaynak değildir. İstihsanla delil getirenlerin çoğu hanefilerdir. **Delilleri:** 1- Gizli kıyası açık kıyasla tercih etmekle delil getirmek 2- Genel hükümden istisna edilen bir hükmün çıkarmaya sebep olan Maslahat-i mürsele ile delil getirilmesi

Maslahat-i Mürsele ile Delil Getirmenin 3 Şartı Vardır. 1- Gerçek bir yarar olmalıdır. Kuruntulu bir yarar olmaz. Fayda sağlamlı veya zararı defetmelidir. 2- Genel bir yarar olmalı, şahsi bir yarar olmamalıdır. Büyük bir insan kitlesini ilgilendirmelidir. 3- Nass veya icma ile sabit olan bir hükme aykırı olmamalıdır.

Maslahat-i Mürsele'nin Delil Olması: 1- İnsanların çoğunluğu şer'i bir delil olduğunu söyler. Buna karşı 2 delilleri vardır: 1- İnsanların yararları sürekli değişir ve sonsuza doğru gider. Bu yararlar ve yeni gelişmelere hükümler konulmazsa sıkıntıya düşerler ve bu da şeriâtın maksadı olan yararlarının gerçekleşmesini engeller. 2- Sahabe, Tabiun ve Müctehit imamların koyduğu hükümler araştırılırsa, hiçbir delili olmayan kamu yararına bir çok hüküm koymuşlardır. **Mesela; Hz. Ebubekr Kur'an'ı toplattı, Zekat veremeyenlerle savaştı ve Hz. Ömer'i halife tayin etti. Hz. Ömer tek seferde 3 talagi infaz etti, müellefe-i kulüb'e zekat vermedi, Hz. Osman müslümanları tek bir Kur'an üzerinde birleştirdi ve onu yaydı. Hanefiler sefih müftüyü iştin menettiller. Bunlar hep Mesalih-i mürsele örneğidir.**

MÜELLİMİZ (HALLAF) BU MASLAHAT-I MÜRSELE'Yİ UYGUN GÖRÜYOR.

İstihsan'ın Delil Oluşuna Karşı Çıkanlar:

İmam ŞAFİ ve Bazı müctehitler istihsanı kabul etmemiş ve heva-heves ile şer'i hüküm çıkarma saymışlardır.

İmam ŞAFİ: İstihsan yapan şeriât terk etmiştir. İstihsan zevk alma (eğlenmedir). İstihsan yapan kimseler, Namaz kılarken, Şa'rin kabeye yönelmeyi bildiren delillerini yok sayarak beğendiği tarafa kabe diye yönelen kimseler gibidir.

DELİL: Doğru düşünmeyle, kesin veya zanni olarak, ameli şeri hükme götüren şeydir.

ŞER'İ DELİLLER 4 TANE DİR: Kur'an, Sünnet, İcma, Kıyas. (Bir olayın hükmü önce Kur'an'da aranır, yoksa Sünnet'e bakılır, orada da yoksa Kur'an ve Sünnet'deki bir hükme Kıyas edilir. Bu sıraya uymanın delili şu aittir: "Ey iman edenler, ALLAH'a itaat edin. Bir şeyde anlaşamadığınızda, ALLAH'a ve ahiret gününe inanırsanız, onu ALLAH'a, Rasulüne arz edin...." Hadisteki delili ise Muaz B. Cebel hadisidir. (Rasulullah, Muaz b. Cebel'i Yemen'e gönderceği zaman, bir olayla karşılaşsa ne ile hükmedeceğini sorduğunda, Muaz b. Cebel'in cevap olarak sırasıyla Kur'an, Sünnet, İttihad ve Kıyası söyledi...)

İHTİLAFLI EDİLEN ŞER'İ DELİLLER 6 TANE: İstishan, Maslahatı Mürsele (Kamu Yararı), Örf, İstishab, Şeru Men Gablena (Bizden Öncekilerin Şeriatı), Sahabi Mezhebi.

Not: TOPLAM 10 TANE ŞER'İ DELİL VARDIR. Kuran, Sünnet, İcma ve Kıyas ile delil getirmekte müslümanların çoğu ittifak etmiştir. Ancak sonraki 6 tanesi ile delil getirmekte ihtilaf etmişlerdir. (Sedd-i Zera'i Bu Kitapta Yoktur)

1-KURAN: ALLAH'ın, Cebrail aleyhisselâm vâstasıyla, Muhammed aleyhisselâma indirildiği, Fatiha suresi ile başlayıp Nas suresi ile biten, tevâtürle nesilden nesle nakledilmiş ve mushafalarda yazılı olup, okunması ile ibâdet edilen son ilahi kitaptır.

2- SÜNNET: Rasulullah'ın, sözleri, fiilleri ya da takriri eylemleridir.

3- İCMA': Hz. Peygamber'in vefatından sonra, herhangi bir asırda, müchtehtlerin dinî bir meselenin hükmü hakkında ittifakıdır. İcma' 2 kısımdır **1- Apık (Sarih) İcma'** **2- Sükkût (Kısmî) İcma'**

4- KIVAS: Hakkında nass bulunmayan bir meseleyle, aralarındaki ortak illet sebebiyle, hakkındaki nass bulunan meselenin hükmünü vermek demektir. Örnekle: Şarab içmenin hükmü naslara göre haramdır. Haram olmasının illeti ise sarhoş etmesidir. Bu (sarhoşluk) illetin bulunduğu her içki haramdır.

Örf 2 Kısımdır:

1- Muteber olan örf: İnsanların anlaşıldığı, şer'i bir dilele aykırı olmayan ve vacibi iptal etmeyen örfür. Örnekle: İnsanların bir kimsenin alışageldikleri aklî yapımları, Mehri önce ve sonra olmak üzere ikili ayrılması, Nişanlına hediye olarak aldığı elbise ve süs eşyasının mehir'den sayılması gibi.

Muteber Örf'ün Hükmü: Muteber örf şer'an riayet etmek, mahkemede önem vermek ve müchtehidin hükmü verirken örf'e dikkat etmesi zorunludur. Çünkü insanların anlaşıldığı şey şeriata aykırı olmadıkça menfaatlerine uygundur. Örnekle: Evlenme hususundaki denklik, mirasta akrabalık gibi bazı arap adetleri şari' tarafından geçerli kılınmıştır.

İmam Malik hükümlerinin çoğunu medine halkının örfüne dayandırmıştır. İmam Şafi, Mısır'a gidince Bağdat'da verdiği bazı hükümleri değiştirmiştir. Bu sebeple eski ve yeni diye iki mezhebi vardır.

Meşhur sözler: "ÂDET, HAKEM KILINMIŞ BİR ŞERİATTIR" "ÖRFEN MA'RUF OLAN ŞEY, ŞART KILINMIŞ GİBİDİR" ÖRF İLE TAYİN, NAS İLE TAYİN GİBİDİR.

2- Muteber olmayan (Fasid) örf: İnsanların anlaşlıklarını nesne şeriata aykırı olup, helali haram yapan, vacibi iptal eden örfür. Örnekle: Faiz yemeleri, Kumar oynamaları, mevritlerde veya ölüm sonrasında birçok yasak şeylere alışmış olmaları gibi.

Fasid Örf'ün Hükmü: Riayet etmemek gerekir.

Örf ile ilgili bazı önemli notlar:

İcma ile Örf arasında fark; İcma' da müchtehtler birleşir, Örf de ise insanlar birleşir. Örf'e dayanan hükümler zaman ve mekan değişimiyle değişir. Örf ile Umum lafız tahsis, Mutlak lafız Mukayyed olabilir. Örf'ün olduğu yerde Kıyas terk edilir.

5- İstishan (Kapalı Kıyas): Müchtehidin, daha kuvvetli gördüğü bir delili veya husustan dolayı, bir meselede benzerlerine verdiği hükümlerden vazgeçip başka bir hüküm vermesidir.

6- Maslahatı Mürsele: Gerçekleşmesi için bir hüküm konulmamış, şer'i bir delilde o şey hakkında görüş belirlemediği nesnedir. Hapishane Kurulması, para basılması, Kur'an'ın bir araya toplanması gibi.

7-Örf (Adet): İnsanların anlaşıldığı ve ona göre davranılan söz, iş veya terkette eylemleridir. Mesela balığa "Et" demek üzere insanların anlaşmasıdır.

8- İstishab: Geçmişte sabit olan bir hükmün değiştiğine dair delili bulunmadıkça, hâli üzere bırakmaktır. Bu şer'i hükümler konusunda ****Eyyada Asolan İbaha'dır.******

9- Şer'u Men Kablena: Önceki milletlere konulan hükümlerin, bizim için de geçerli olduğunun Kur'an ve Sahih Sünnet'te anlatılmasıdır. Bu şer'i hükümler konusunda ihtilaf yoktur.

10- Sahabi Mezhebi: Akıl ve Fikirle anlaşılamayan hususlarda sahabe sözünün delil olmasıdır.

İstishab: Geçmişte sabit olan bir hükmün değiştiğine dair bir delil bulunmadıkça, hâli üzere bırakmaktır. ****Eyyada Asolan İbaha'dır.******

Müchtehide, bir hayvannın, bir cansızın, bir bitkinin veya herhangi bir şeyin hükmünden sorulduğunda, bu hükmü dair şer'i bir delil bulunamıyorsa "Eyyada Asolan İbaha" dır kaidesine göre o şeyin mübah olduğuna hükmeder. Çünkü bu, ALLAH'ın yer yüzünde olan herşeyi yarattığı durumdur. "Yerde olan herşeyi sizin için yaratmış olan O'dur" ayeti buna delildir. Yasaklanmış olsalardı herşey insanlar için olmazdı.

Şer'u Men Kablena: Önceki milletlere konulan hükümlerin, bizim için de geçerli olduğunun Kur'an ve Sahih Sünnet'te anlatılmasıdır. Bu şer'i hükümler konusunda ihtilaf yoktur. Örnekle: "Ey insanlar, sizden öncekilere farz kıldığımız gibi size de oruç tutmak farz kılınmıştır." Ayeti gibi.

Neshedilmediği dair şer'i bir delil yoksa geçerlidir. Bazıları ise kaldırılmıştır. Örnekle: Hz. Musa'nın zamanında bir günahkar, ancak kendisini öldürerek günahını temizleyebilirdi. Örnekle: Elbisenin bir yerine pislik değdiğine ancak orası kesilirse temiz olurdu. Bu hükümler bizden kaldırıldı.

İhtilaf edilen Şer'u Men Kablena: Neshedilip edilmediği ya da geçerli olup olmadığı hakkında şeriatımızda bir delilin bulunmadığı hükümler hakkında ihtilaf edilmektedir.

Örnekle: " Bundan dolayı ısrâlgöçlerine yer yüzünde bir kötülük veya bir nefis karşılığı olmadan bir insan öldüren, bütün insanları öldürmüştür gibidir." ayeti ve "Onlara nefse nefis, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe dişe ve yaralamaya yaralama karşılığı olduğunu yazdık." ayetindeki hükümler Hanefilerin çoğu Şafi ve Malikîlerin bir kısmına göre bizim için geçerlidir. ******GEÇMİŞ ŞERİATLARDAKİ BİR HÜKMÜ, KUR'AN'IN NESHEDETMEYEN BİZE ANLATMASI, BİZİM İÇİN ZİMNEN KONULMUŞ BİR HÜKÜM OLDUĞU ANLAMINA GELİR.**

Delil Olması: Müchtehidin bir şey hakkında hüküm vermek için başvuracağı son şer'i delildir. İstishab: Hanefilere göre ispat eden değil, defeden bir delildir. Örnekle: Kaybolan kimsenin ölümüne delil bulunmadıkça kiralalarının feshini ve karısının boş olması gibi durumları defeder.

3 Kaidedir:

- 1- Eyyada asıl olan mübahıdır. Şek ile yakın zail olmaz. (Mecelle 4)
- 2- Birşeyin değiştirilmesi bulunmadıkça bulunduğu durumda kalması asıldır. (Mecelle 5)
- 3- İnsanda asıl olan berâettir. (Mecelle 8)

Sahabi Mezhebi: Rasulullah'ın ölümünden sonra bazı sahabiler fikih ile ilgilenmiş ve değişik olaylara müteaddit fetvalar vermişlerdir. Sözün özü, Akıl ve Fikirle anlaşılamayan hususlarda sahabe sözünün delil olmasıdır. Örnekle: Hz. Ayye'nin "Çocuk annesinin karında 2 seneden fazla duramaz" **Ebu Hanife:** Kipta ve sünnette bulamazsam istediğim sahabenin sözünü alırım, istediğimi bırakırım. Ancak onların sözünün dışına çıkmam. İmam Şafi: Sahabenin Sahabeye muhalefeti caiz olduğu gibi, sonra gelen müchtehtlerin de sahabeye muhalefeti caizdir.

BU TABLO USULU FIKHİ (ZEKİYUDDİN ŞABAN) KİTABINDAN AHAD HABER İLE AMEL VE EL VECİZ (ABDULKERİM ZEYDAN) KİTABINDAN SEDDU'Z-ZERAI BAHSINI ANLATMAKTADIR. اللهم صل على سيدنا محمد
DELİL: Doğru düşünmeyle, kesin veya zanni olarak, ameli şeri hükme götüren şeydir. **ŞER-İ DELİLLER 4 TANE DİR:** Kur'an, Sünnet, İcma, Kıyas.
İHTİLAFL EDİLEN ŞER-İ DELİLLER 6 TANE: İstishan, Maslahatı Mürsele (Kamu Yararı), Orf, İstishab, Şeru Men Gablena (Bizden Öncekilerin Şeriatı), Sahabi Mezhebi.
SÜNNETİN KAYNAKLIĞI VE AHAD HABER İLE AMEL

SEDDÜ'Z ZERAI

***Sünnetin Kaynaklığı:** Rasulullah'a nispeti sabit ve sahih sünnetin, İslam Hukuku kaynaklarından olduğu ve bununla amel etmenin vacubu üzere bütün müctehidler ittifak etmişlerdir. "ALLAH'a itaat edin, Rasule de itaat edin ve (kütüplerden) sakın" ayeti ve birçok ayet sünnetin kaynaklığına delildir. Sahabe de bu sebeple Kur'an ile birlikte Sünnete uymanın gerekliliği konusunda ittifak halindedirler. Bunu gösteren birçok olay ve haber vardır. Sahabe bir olay hakkında önce Kur'an'a sonra sünnete başvururlar. O olay hakkında sünnette bir hüküm bilip bilmediklerini diğer Sahabelere sorarlardı. **Örnek:** Hz. Ömer, diyet akileye attır, kadın kocasının diyetine mirasçı olamaz diye hüküm verirdi. Daha sonra bu konuyla ilgili Rasulullah'ın uygulamasını öğrenince bu görüşünden vazgeçip Rasulullah'ın sünnetine uydu.

****Sahabenin Ahad Haberle Amel Konusunda Metodu:** Sahabe, hadislerin sünbütünden önce emin olmadıkça kabul etmezlerdi. Farklı metodlarla, hadisni Rasulullah'a ait olup olmadığını araştırıyorlardı. Mesela: **Hz. Ebubekr ve Hz. Ömer** iki şahit istiyorlardı. **Hz. Ebubekr**, mirastan pay verilmesi için gelen nineye "Kur'an'da ve Sünnet'te senin için pay bulamıyorum" dedi. Daha sonra Sünnette 1/6 pay olduğunu söyleyen sahabiden 2 şahit istedi ve şahitler gelince nineye hissesini tayin etti. **Örnek:** Hz. Ömer, kapıya gelip 3 defa izin istedikten sonra dönen sahabiden bu hareketini Rasulullah'a ait olduğunu öğrenince şahit getirmesini istedi. **Hz. Ali**, hadis için yemin ettiriyor. **Bazı Sahabeler** ise ravieye güvenemediğinden hadis reddediyorlarmış. **Örnek:** Abdullah B. Mesud'a gelen "Mufavvuda" (Mehri belirlemeden evlenip, Duhul öncesi kocanın ölmesi) meselesi sorulduğunda önce içtihat ederek kadına Mehri Misl ödenmesi gerekir dedi, sonra içtihatın bir hadise uygun olduğunu öğrendi. Fakat Hz. Ali, bu hadisi söyleyen ravieye güvenemediği için aynı görüşte amel etmedi.

Bazı Sahabeler nesh edildikliği bildiği için bu sebeple hadis reddediyor, bazıları da kuvvetli bir delille çatıştığı için reddediyor. **Ahad Sünnetin Kaynak Değerliğine İtirazlar:** Sahabe, Tabiun ve sonra gelen alimlerin çoğu Ahad haberin kaynak olduğu konusunda ittifak halindedirler. Sadece Bazı Muttezile kelimacıları ve onları takip edenler çürük deliller getirerek, Ahad haberin kaynak olamayacağını iddia ettiler.

*****Ahad Sünnetin Kaynak Değerliğine İtirazlar:** Sahabe, Tabiun ve sonra gelen alimlerin çoğu Ahad haberin kaynak olduğu konusunda ittifak halindedirler. Sadece Bazı Muttezile kelimacıları ve onları takip edenler çürük deliller getirerek, Ahad haberin kaynak olamayacağını iddia ettiler.

******Mezhep İmamlarının Ahad Haberle Amel Metodları:** Tanınmış mezhep imamları, Ahad haber ile amel edilmemesi gerektiğinde ittifak etmişlerdir. Ancak 4 şart sunmuşlardır: Ravi, Akıl baliğ, Müslüman, Adalet ve Zabıt sahibi olacak. Bunların dışında kendi özel şartları da vardır.

Hanefilerin Metodu ve Şartları: Ek olarak 3 şart sunmuşlardır. 1- Ravi, rivayetin aksine davranmamış ve aksine fetva vermemiş olmalı. **Örnek:** Ebu Hureyre, köpeğin yaladığı kab ile ilgili hadisler 1'i toprakla, toplam 7 defa yıkamayı söylemesine rağmen kendi 3 defa yıkadığı için Hanefiler bunla amel etmez. Hadisi nesh edilmemiş sayar ve 3 defa yıkamaya yetinirler. **Örnek:** Hz. Ayşe, "Velsinin izni olmadan evlenen kadının evliliği batıldır" diye rivayet etmiş fakat yiğeni, veli izni olmadan evlendirmiş. 2- Hadis, sık tekrardan eden ve herkesin hükümünü bilmeye muhtaç olduğu olaylar hakkında olmamalıdır. Fıkhta bu olaylara "Umümü Belvâ" denir. Çünkü böyle bir hadis tevâtür yoluyla gelirdi. **Örnek:** Rûku ve sedcelerden önce elleri kaldırma hadisiyle bu sebepten amel edilemez. Öyle bir fîl olsaydı bunu herkes görür ve uygular. Besmelenin ardından okunması da aynı şekilde bir çok kimsenin görmesi ve işitmesi mümkün olan fiillerdendir.

3- Ravi Fakih ve içtihat ehliyeti ile tanınmış değilse, hadis şer'i esaslar ve kıyas'a aykırı olmayacak. Ravi, Fakih ve içtihat sahibi sorun teşkil etmez. **Örnek:** Musarrâh (Develerin ve koyunların memelerinde sütü kırılarak, verimli gösterme) hadisiyle amel etmişlerdir. Çünkü ravisi Fakih ve içtihat sahibi olmayan Ebu Hureyre'dir. Bu hadis kabul etmedikleri için, tasriyeyi (havyanı süni süti gösterme) ayıp olarak saymamış ve ayıp muhayyerliğinden mali iade kapsamına almamışlardır. Ayrıca "Tazmin, misli mallarda misliyle, Kıymetlerde kıymetle olur" kuralına aykırıdır. Hadis'in devamında müşterinin aldığı hayvan, yanında bulunduğu sürece sütünü sağması karşılığında 1 sa' hurma vermesi öngörülmüştür. Halbuki hurma sütünü misli de değil, kıymeti de değildir. Ayrıca "El haracü Bî'd-daman" (Yarar ve hasarın dengelemesi) ilkesine de aykırıdır. Buna göre birşeyin tazmini kime aitse, semereleri de ona aittir. Yani sağdığı süt, herhangi bir karşılık vermeden alıcıya aittir.

Malikilerin Metodu: Ek olarak 2 şart daha sunmuşlardır. 1- Medinelilerin ameline aykırı olmayacak. **Örnek:** İmam Malik, "Alıcı ve satıcı ayrılmadıkları sürece muhayyerdir" hadisiyle amel etmemiş ve Medis muhayyerliğini benimsemiştir. Çünkü bu medis muhayyerliğinin Medine örfünde süresi de yoktur, uygulaması da yoktur. **Örnek:** Namazdan çıkmak isteyen kişi selam yerine tek selam vermenin yeterli olduğu görülmüştür. Çünkü Medineliler namazdan çıkacağı zaman tek selam ile yetinirlerdi İmam Malik, Medinelilerin amelini Haberi Vahidden üstün tutmuştu. Çünkü Medinelilerin yaptığı tabiatı Rasulullah'tan rivayet sayırdı. Topluluğun yaptığı rivayeti de tek kişinin rivayetine üstündü. 2- Haberi Vahid'in Kesin Sabit Şeri Esasları aykırı olmaması: Musarrâh hadisini Hanefilerle aynı delilleri öne sürerek Malikiler de amel etmişlerdir. (El Haracü Bî'd-daman Kaidesi gereğince hadisi reddetmişler) **Örnek:** Ganimet taksiminden önce pişirilen deve ve koyunların kazanlarını Rasulullah'ın ters çevirtirdiği hadisini, "Ref'ul Harac ve Riyatü'l Maslahah" (Sıkıntıyı giderme ve yararlı olan koruma) kaidesine aykırı olduğu gerekçesi ile kabul etmemişlerdir. Bu sebeple Malikiler ganimet taksimi öncesi yemek yemeyi caiz görürler.

Şafililerin Metodu: İmam Şafi, Ahad hadisile amel için senedin Sahih ve Muttasil olmasını şart koşar ve bu sebeple Mürsel hadisile amel etmez. Sadece Said. B. Müseyyeb'in Mürsellersi ile amel eder. Çünkü onun mürsellersini araştırmış ve başka yollardan muttasıl olarak görmüştür.

Örnek: Hz. Hafsa annezime bir yiyecek hediye edilir ve Hz. Ayşe annezime birlikte oruçlarını bozarak yerler. Rasulullah öğrendiğinde "Zararı yok, onun yerine başka gün tutun" der. Bu hadis mürsel olduğu için Şafililer amel etmez ve nafle oruca başlayan kişi bunu tamamlamazsa kaza etmesinin gerek yoktur der. **Örnek:** Rehlinle ilgili hadis Said B. Müseyyebten geldiği için amel eder ve Rehlin alınan malın, alan kişiye emanet olduğunu söyler.

Hanebilerin Metodu: Senette itisaf şartı aranmaz fakat Şafililer gibi davranırlar. Bu yüzden Mürsel hadisile amel eder ve Mürsel'i kıyasla tercih ederler.

Mezheplerin Metodlarını Değerlendirme: Ahad haber ile en geniş çerçevede Hanebiler'dir. En dar tutanlar ise Hanefiler'dir. Ancak şu bilinmelidir ki, sözü geçen müctehidlerin hepsi Sünneti İslam hukukunun ikinci temel kaynağı olarak görmektelerdir. Sadece ihtiyatı davranmışlardır. Hanefi ve Malikiler, genel ilkelere aykırı hadisleri reddetmişlerdir. Diğerleri ise, sadece genel ilkelere dayanarak hadisleri reddetmenin doğru olmadığını kanaatine varmışlardır.

Zerai: Kelime anlamı "Vesile"dir. İstilahta ise Helal ve harama götüren vasıtalar. Helale götüren şey helal, harama götüren şey haram olur.

Seddu'z Zerai: Kötülüğe giden yolları kapamaktır.

Fethu'z Zerai: İyiliğe giden yolları açmaktır.

Hüküm: Maliki ve Hanebî kabul eder. Hanefi ve Şafi'ler hüccet olarak kabul etmez. **Örnek:** Zina haramdır. Helal olmayan kadını yalnız kalmak, zinaya yol açtığı için haramdır. **Örnek:** Hz. Peygamber, münaifıkları öldürmüştür. Çünkü zahiren müslüman oldukları için, eğer öldürseydi, "Muhammed kendi arkadaşlarını öldürüyor" diye fitne çıkartabilirdi. Bu durum müslümanların aleyhine olup, kâfirleri daha çok inada sürükleyebilirdi.

Kur'an ve Sünnet'te Deliller:

- 1- "Ey iman edenler, raina demeyin, unzurna deyin..." ayetinde, müminlerin niyeti iyi olduğu halde, yahudilere benzeme ihtimalini ortadan kaldırmak için bu kelime yasaklanmıştır.
- 2- Yabancı bir kadınla başbaşa kalmak, sünnette yasaklanmıştır.

Şafi ve Hanelilere göre bu fiiller yasaklanamaz.

Çünkü fiillerin kendisi mübahdır.

Tercih edilen görüş: Men edilmesi daha uygundur.

Not: Seddu'z Zerai aslında Maslahat-ı Mürsele'ye esasını teklid etmektedir.

Mefsedetlere yol açan fiillerin 2 kısmıdır.

1- Kendileri bizzat fâsid;

Yani kendisi haram olanlar: Bunlar tabiatı itibarıyla zararlıdır. (Şarab içmek ve zina)

Bunların haramlığı konusunda ihtilaf yoktur.

2- Kendisi mübah; caiz ve helâl olanlar. Bunlar ise 3 kısımdır.

A- Kötülüğe yol açma ihtimali az olanlar: Erkeğin nişanısına bakması, bir kimsenin üzümlerini satması gibi. Bunların maslahatı tarafı tercih edilmemiştir. Bunlar, kötülüğe sebep olur düşüncesiyle men edilemez. Çünkü maslahat (iyilik) tarafı ağır basmaktadır.

B- Kötülüğe yol açma ihtimali fazla olanlar: Memlekette karışıklık olduğu zaman silah satmak, kumarhane gibi haram işler yapacak olana dükkan kiraya vermek, şarap yapımını bilebilen kişiye üzümlerini satmak gibi. Bunların mefsedet (kötülük) tarafı ağır basmaktadır.

C- Var oluş sebebi dışında kullanılırsa, kötülüğe yol açan fiiller:

3 talakla karısını boşayan kimsenin, karısını yeniden helal kılmak için nikahı vesile yapmak, faiz muamelesi için alışveriş vesile kılmak gibi... (Mesela 5 ay vadeyle 1000 Liraya aldığı malı, hemen 900 liraya aldığı kişiye satması.) Bu durumların mefsedet tarafı ağır basar.

B ve C maddelerindeki fiiller ihtilaflıdır.

Hanebî ve Malikîlere göre bu fiiller yasaktır.

Çünkü şeriat fesadı men ettikten ve fesada giden yolları da kapatmayı emrettiğinden bu fiillerin yasaklanması lazımdır.

Hâkim: Hüküm veren kimse, Hükümün sadır olduğu zât. ALLAH olduğunda ihtilaf yoktur. (Hükümün nass ile açıklanması ya da içtihat sonucu olması arasında fark yok. ALLAH'ın hükümünün ne ile bilinebileceği ihtilaf var. (Hüsn-Kubh))
Hüküm: Talep, muhayyerlik ya da vaz' (bağlı kılma) yoluyla mükellefin fiillerine taalluk eden ALLAH'ın hitabıdır.
Mahkûmun aleyh (Hükümün Muhatabı, Mükellef, Yükmülü): Şari'in hükümünün, fiiline taalluk ettiği mükelleftir. (Kendisinden fiillerin meydana geldiği yükümlüdür. Yani insandır.)
NOT: Hükümün sadece nasslara (Kur'an ve Hadis'e) has olduğunu zannetmemelidir. İcma, Kıyas ve diğer şer'i delillerde dolaylı olarak Şari'in hitabıdır. Bu sebeple hüküm kapsamında değerlendirilir.

1- Hâkim: Hüküm veren kimse, Hükümün sadır olduğu zât.
Hüküm; vahiyile ya da içtihatla bilnise de Hâkim ALLAH'ıdır.
Hâkim'in ALLAH olduğunda ihtilaf yoktur.
Kâide: Hüküm vermek ancak ALLAH'a aittir.
Âlimler, ALLAH'ın hükümünün ne ile bilineceği konusunda ihtilaf ettiler: Bununla ilgili 3 görüş vardır: Eş'arî, Mütetîlî ve Mâtürîdî'lerin görüşü.

a- Eş'arî'lere (Ebû'l Hasan El Eş'arî'ye uyanlar) göre, Kitap ve Peygamber olmadan aklî ALLAH'ın hükümlerini idrak edemez. Çünkü bazı akıllar bazı işleri güzel bulurken, bazıları çirkin bulabilir. Bu sebeple, güzellik ve çirkinlik ölçüsü aklî değil, Din'dir. Yani ALLAH'ın yapmasını istediği fiiller iyi, yapmasını istemediği fiiller kötüdür.

Eş'arî'lere göre, kendisine din ulaşımayan kimse sorumlu değildir. Delilleri: "Biz Peygamber göndermedikçe azab etmeyiz" ayetidir.

b- Mütetîlî'lere (Vasîl B. Ata'ya uyanlar) göre, Kitap ve Peygamber olmadan aklî ALLAH'ın hükümlerini bilebilir. Çünkü fiillerin bazı nitelik ve neticeleri vardır. Aklî bu niteliklere dayanarak ve fiilin sonucunda meydana gelen fayda/zarara göre o fiilin güzel veya çirkin olduğuna hükmedebilir.

Aklın güzel gördüğü, ALLAH'ın yapmasını talep ettiği fiildir, aklın çirkin gördüğü ise yapmasını talep etmediği fiildir. Mütetîlî'lere göre, kendisine din ulaşmayan kimse sorumludur.

c- Mâtürîdî'ler (Ebû Mansur El Mâtürîdî'ye uyanlar) orta yolu tutmuştur. Buna göre; fiillerin bazı nitelik ve neticeleri vardır. Aklî, bu nitelik ve fiilin sonucunda meydana gelen fayda-zarara göre o fiilin güzel veya çirkin olduğuna hükmedebilir. Aklî-i Selim'in güzel gördüğü güzeldir, çirkin gördüğü çirkindir. Ancak; ALLAH'ın, mükellefin fiilleri hakkındaki hükmü ile Aklî-i Selim'in idrak ettiği hükümün muvafık olması gerekmez. Çünkü Aklî yanlanabilir.

Buna göre ALLAH'ın hükmü ise sadece Peygamber ve Kitap ile bilinebilir.

Mâtürîdî'ler: Eş'arî ile bir yerde aynı, bir yerde farklı görüştüler:
*ALLAH'ın hükümünün sadece Peygamber ve Kitap ile bilinebileceği konusunda aynı görüştüler.
**Güzel veya çirkin olan hükümün aklî ile bilinebileceği konusunda farklı görüştüler.

Mâtürîdî'ler: Mütetîlî ile bir yerde aynı, bir yerde farklı görüştüler:
*Güzel veya çirkin olan hükümün aklî ile bilinebileceği konusunda aynı görüştüler.
**Fakat aklî ile bilinen (Güzel/Çirkin) hükümün ALLAH'ın hükmü ile aynı olması (ilzam) konusunda ayrılırlar.

ÖNEMLİ: Yukarıda anlatılan Hüsn/Kubh meselesindeki ihtilaf, şeriatın kendisine ulaşmadığı kimseler hakkındadır. Şeriatın kendisine ulaştığı kimselere için Hüsn/Kubh meselesi, ulaşan şeriata göredir. O şeriata ALLAH'ın yapmasını emrettiği nesne Hüsn olarak anlaşılır ve yapılındına sevap vardır. ALLAH'ın yasakladığı nesne Kubh olarak anlaşılır ve yapan cezalandırılır.

2- Hüküm: 2 farklı tarifi vardır.
a- USULCÜLERE GÖRE HÜKÜM; Talep, tahyir ya da vaz' (bağlı kılma) yoluyla mükellefin fiillerine taalluk eden ALLAH'ın hitabıdır.

Talep örneği (Yapılması) : Akitleri yerine getirin.
Talep örneği (Terk edilmesi): Kimse kimseyi aleyha almasın
Tahyir örneği: Şari'in hükümünün, fiiline taalluk ettiği mükelleftir. (Kendisinden fiillerin meydana geldiği yükümlüdür. Yani insandır.)
İkisine de sorumluluk yoktur. İcma, Kıyas ve diğer şer'i delillerde dolaylı olarak Şari'in hitabıdır. Bu sebeple hüküm kapsamında değerlendirilir.

Vaz' örneği: "Katil varis olamaz" hadisi. ****
Usulcülere göre yukarıdaki sözlerin (Ayet/Hadis) bizzat kendisi hüküm olarak isimlendirilirken, b- FAKİHLERE GÖRE HÜKÜM: Şari'in hitabının gerektirdiği sonuçtur. (Vacib, Haram, Mubah gibi)

Vücub örneği: Akitleri yerine getirin.
Haram örneği: Zinaya yaklaşmayın.
Özet olarak: Usulcülere göre, hitabın (Ayet/Hadis) bizzat kendisi hüküm olarak isimlendirilirken, bizzat kendisi hüküm olarak isimlendirilirken, **Fakihlere göre, hitabın (Ayet/Hadis) sonucunu (Vacip/Haram/Mubah) hüküm olarak isimlendirilir. **
Hüküm 2 Kısımdır: Teklîf Hüküm, Vaz' Hüküm

a- Teklîf Hüküm: Mükelleften, bir fiili yapmasını ya da yapmamasını istemek veya yapıp yapmamak arasında muhayyer bırakmayı gerektiren hüküm.
Mükelleften bir işin Yapılmasını istemeye örnekler:
**Mallarından sadaka al
***ALLAH'ın insanları üzerindeki hakkı, Kabe'î ziyaret etmeleridir.
Mükelleften bir işin Yapılmamasını istemeye örnekler:
**Zinaya yaklaşmayın
***Size iş, kan ve domuz eti haram kılındı.

Mükellefin yapıp yapmamasında muhayyerlik örnekleri:
* İhramdan çıkınca aylanın
Not: Mükellefin, bir iş yapması veya terketmesi hususunda bir tekli (sorumlu tutma) olduğundan dolayı bu hükümlere tekli hüküm denmiştir.
Fakat yapıp yapmama hususunda bir sorumluluk (tekli) olmamasına rağmen tekli hükümlerden sayılması, tekli ile edilesinden dolayıdır. (Tağib yoluyla.)
Teklîf hüküm 5 Kısımdır: Vacib, Mendup, Mubah, Mekruh, Haram (Sonrakı Tabloda)

Teklîf ve Vaz' Hüküm arasında 2 fark vardır:
1- Teklîf hükümde yapılması veya terkedilmesi hususunda sorumlu tutmak ya da muhayyer bırakmak kast edilmiştir. Vaz'î hükümde ise sorumlu tutmak ya da muhayyer bırakmak yoktur. Çünkü Vaz'î hükümde bir nesne başka bir nesneye sebep, şart ya da mani'dir.
2- Teklîf hüküm, mükellefin gücü dahilinde olmalıdır. Ancak Vaz'î hüküm bazen mükellefin gücü dahilinde olabilir bazen de olmayabilir. ÖRNEKLER:

*Sebepler örneklere:
Mükellefin gücü dahilinde olanlar; Akit ve tasarruflarda kullanılan sigalar ve suçlar gibi sebeplerdir. Mükellef bir akdi ya da tasarrufu yapıp yapmadığına göre sorumlu olduğu gibi, bir suç işlediğinde de cezasıyla cezalandırılır.
Mükellefin gücü dahilinde olmayanlar; Akıbalık, varis olmanın sebebi. Velayet ve Varis olmak mülkiyet sebebi. Zaruretlere de yasakların mubah olmasına sebeptir. Bunlar mükellefin gücü dışındadır.

****Şart Örneklere:**
Mükellefin gücü dahilinde olanlar; Nikah akdinin sahih olabilmesi için şart koşulan 2 şahit, mehirin meşru olması ve 10 dirhemen az olmaması.
Mükellefin gücü dahilinde olmayanlar; Nefs velayetinin bitmesi için gereken buluga erme ve mâli akıdelerde rüsd, mükellef gücünün dışında bi şarttır.

*****Man'î örneklere:**
Mükellefin gücü dahilinde olanlar; Varisin Mirasını öldürmesi mükellefin gücü dahilindedir.
Mükellefin gücü dahilinde olmayanlar; Kendisine vasiyet edilen kimsenin (Müşâ Leh'in) varis (Mirasçı) olması.

3- Mahkûmun Fih (Hükümün konusu, Eş'arî Mükellefin): Şari'in hükümüne konu olan mükellefin fiilleridir.
"Akitleri yerine getirin" ayetinde, vacip olma hükmü mükellefin akit etmeye taalluk ediyor.
"Borclandığınızda onu yazın" ayetinde mendub olma hükmü, borç yerine taalluk ediyor.
"Şizden hasta veya yolcu olan, sayısızca başka günlerde tutsun" ayetindeki mübahlık hükmü, hasta veya seferde olma eylemine bağlanır.
"Ondan kötü olanı vermeye niyetlenmeyin" ayetindeki mekruh olma hükmü mükellefin infak etme eylemine taalluk ediyor.
"...nefsi öldürmeyin..." ayetindeki haram olma hükmü, öldürme eylemine taalluk ediyor.
Mükelleften sadır olan bütün bu eylemler Mahkûmun Fih'tir. (Hükümün konusudur)

4- Mahkûmun Aleyh (Mükellef, Hükümün Muhatabı, Yükmülü): Şari'in hükümünün, fiiline taalluk ettiği mükelleftir. (Kendisinden fiillerin meydana geldiği yükümlüdür. Yani insandır.)
Teklîfin sahih olabilmesi için 2 şart vardır.
1- Mükellef, tekli delilini anlayabilecek derecede akıl sahibi olmalı
2- Mükellef, Teklîfe ehil olmalıdır. (Yani Ehliyet sahibi olmalıdır.)

b- Vaz'î Hüküm: Bir şeyin başka şeye sebep, şart ya da mani' sayılmasını gerektiren hüküm
Sebepler örneği: "...Namaza kalktığınız zaman yüzlerinizi ve dirseklere kadar kollarınızı yıkayın..." ayetine göre sebep namaz kılma isteğidir, bu sebeple abdest almayı gerektirir.
"Erkek ve kadın hirsızların ellerini kesin" ayetinde sebep hirsızlık el kesme gerektirir.
"Şavaştı birini öldüren, üzerindeki hak kazanır" hadisinde sebep öldürmedir ve öldürdüğü kimsenin üzerindeki hak kazanmayı gerektirir.
Şart örneği: "...Gücü yetene Kabe'î ziyaret etmek, ALLAH'ın insanları üzerine hakkıdır..." ayetinde, gücü yetmesi haccın farz olmasını şarttır.
"İki şahit olmadan nikah olmaz" hadisinde iki şahit nikahın makbul olması için şarttır.
"on dirhemen az mehir olmaz" hadisinde on dirhemen az olmamak mehir şarttır.

Man'î örneği: "Katle miras yoktur" hadisine göre, Varisin (Miras alının) Mirasını (Miras bırakın) öldürmesi, miras almasına mani' (engel) olmaktadır.
5 kısma ayrılan Vaz'î hükümler, Azimet/Ruhsat ve Sahih/Batıl kısımlarıyla birlikte diğer tabloda anlatılacaktır.

Hâkim: Hüküm veren kimse, Hükümün sadır olduğu zât. ALLAH'ın hükümünde ihtilaf yoktur. (Hükümün nass ile açıklanması ya da içtihat sonucu olması arasında fark yok. ALLAH'ın hükümünün ne ile bilinebileceğinden ihtilaf var. (Hüs-Kubh))
Hüküm: Talep, muhayyerlik ya da vaz' (bağlı kılma) yoluyla mükellefin fiillerine taalluk eden ALLAH'ın hitabıdır.
Mahkûmun aleyh (Hükümün Muhatabı, Mükellef, Yükümlü): Şari'in hükümünün, fiiline taalluk ettiği mükelleftir. (Kendisinden fiillerin meydana geldiği yükümlüdür. Yani insandır.)
NOT: Hükümün sadece nasslara (Kur'an ve Hadis'e) has olduğunu zannetmemelidir. İcma, Kıyas ve diğer şer'i delillerde dolaylı olarak Şari'in hitabıdır. Bu sebeple hüküm kapsamında değerlendirilir.

1- Hâkim: Hüküm veren kimse, Hükümün sadır olduğu zât.
Hüküm: vahiy'e ya da içtihatla bilnise de Hâkim ALLAH'ır.
Hâkim'in ALLAH olduğu konusunda ihtilaf yoktur.
Kâide: Hüküm vermek ancak ALLAH'a aittir. لَا حُكْمَ إِلَّا بِاللَّهِ
Âlimler, ALLAH'ın hükümünün ne ile bilineceği konusunda ihtilaf ettiler: Bununla ilgili 3 görüş vardır: Eş'arî, Mütezilî ve Mâtürîdî'lerin görüşü.

a- Teklîfî Hüküm: Mükelleften, bir fiili yapmasını ya da yapmamasını istemek veya yapıp yapmaması arasında muhayyer bırakmayı gerektiren hükümdür.
Teklîfî hüküm 5 kısımdır: Vacib, Mendub, Mubah, Mekruh, Haram

1- Vacip: Şari'in mükelleften kesinlikle yapmasını istediği şeydir. Bu istek, ya talep şıgasından veya mükellefin yapmaması halinde ceza göreceğinin bildirilmesi gibi harici karine veya başka bir şer'i karineden anlaşılır. "Oruç üzerinize farz kıldım" âyetinde talep şıgasından vücubiyet açıkça anlaşılır.
Vacip 4 farklı Taktime tabi tutulur: Yapılacağı Zaman bakımından, Talep bakımından, Miktarı bakımından, Muayyen olup olmaması bakımından

a- Eda edileceği zaman bakımından vacip 2 kısımdır. Mutlak ve Mukayyed

1- Mutlak Vacip: Şari'in, yapmasını kesin olarak istediği fakat belirli bir vakit tayin etmediği vaciptir.
Örnek: Yeminini bozan kimseye kefaret vaciptir, fakat bu kefaretin yapılması için belirli bir vakit yoktur.
Örnek: Hacca gücü yeten kimseye vacip(farz) olur. Fakat haccetmesi için belirli bir yılı yoktur.

2- Mukayyed (Muvakkat) Vacip: Şari'in, yapmasını kesin olarak istediği ve belirli bir vakit tayin ettiği vaciptir.
Örnek: Beş vakit namaz ve Ramazan orucu gibi. Mükellef bu fiilleri vaktinden önce yapamayacağı gibi özürsüz olarak sonraya bırakırsa günah işlemiş olur. Mukayyed Vacip 2 farklı kısımda incelenir:

* Vakti içerisinde sahih olarak yapıp yapmamasına göre.
** Vakti içerisinde kendi cinsinden başka bir ibadeti kapsayıp kapsamamasına göre.

*Vakti içerisinde sahih olarak yapıp yapmamasına göre 3 kısımdır:
- Eda: Vakti içerisinde rükunları ve şartları tam olarak vacibin yerine getirilmesine denir.
- İade: Vakti içerisinde eksik olarak vacibin yerine getirilmesine denir.
--- Kaza: Vakti çıktıktan sonra yerine getirilen vaciptir.

**Vakti içerisinde kendi cinsinden başka bir ibadeti kapsayıp kapsamamasına göre 3 kısımdır:
- Müvessa' (Geniş Vaktli) Vacip: Şari'in belirlediği vakit, bu ibadeti ve aynı cinsten başka ibadeti kapsayorsa; (Öğle namazı gibi. Çünkü Öğle namazı vaktinde başka namazlar da kılınabilir)
- Mudavayak (Dar Vaktli, Mî'Yar) Vacip: Şari'in belirlediği vakit, sadece bu ibadeti kapsayıp kendi cinsinden başka bir ibadeti kapsamıyorsa; (Ramazan Orucu gibi. Çünkü Ramazan ayında başka oruç tutulmaz.)
--- ZüşŞebeheyh (İki Yönlü) Vacip: Şari'in belirlediği vakit bir yönüyle dar bir yönüyle geniş olur; (Hac vakit olan aylar hacı kapsamaz, Yani mükellef bir yıl içinde sadece bir defa haccdebilir. Fakat diğer yönden Hac ibadeti bu ayların (Seval, Zülka'de, Zülhicce'nin 10 günü) tümünü doldurmadığı için diğer hac menasiklerini kapsar)

Mukayyed (Muvakkat=Vakti belirli) vacibin bu 3 kısıma ayrılmasının sonucu şu meseleler ortaya çıkar:

* Müvessa' Vacibi niyetle tayin etmek gerekir. Çünkü Müvessa' vacip, kendi cinsinden diğer ibadetleri kapsadığı için hangisinin yerine getirildiği bilinmez. Örnek: Öğle vaktinde 4 rekat namaz kılın kimse öğle namazına niyet etse öğle namazını eda etmiş olur. Niyet etmezse öğle namazını eda etmiş olmaz.

** Mudavayak Vacibi niyetle tayin etmek gerekmez. Çünkü Mudavayak vacip, kendi cinsinden diğer ibadetleri kapsamaz. Örnek: Ramazan ayında mutlak veya nafle olarak oruçta niyet edilebilir ya Vacip olan Ramazan orucunu geçir. Ramazan orucu, kendi cinsinden başka bir oruç kapsamadığı için böyledir.

***ZüşŞebeheyh Vacibte ise niyet edilemez veya mutlak olarak niyet edilirse Vacip olan ibadet yerine gelir. Çünkü o ibadetin vakti diğer ibadetleri de kapsıyor.

2- Hüküm: USULÜLERE GÖRE HÜKÜM; Talep, tahyir ya da vaz' (bağlı kılma) yoluyla mükellefin fiillerine taalluk eden ALLAH'ın hitabıdır. (****)Usulüleri sözlerin (Ayet/Hadis) bizzat kendisi hükümdür. (****)

b- FAKİHLERE GÖRE HÜKÜM: Şari'in hitabının gerektirdiği sonuçtur. (Vacib, Haram, Mubah, Mübah gibi) ****Fakihlere göre, hitabın (Ayet/Hadis) sonucu (Vacip/Hadis) hükümdür.****
Özet olarak; Usulüleri göre, hitabın (Ayet/Hadis) bizzat kendisi hüküm olarak isimlendirilirken, Fakihlere göre, hitabın (Ayet/Hadis) sonucu (Vacip/Haram/Mubah) hüküm olarak isimlendirilir.
Hüküm 2 Kısımdır: Teklîfî Hüküm, Vaz'î Hüküm

b- Vaz'î Hüküm: Bir şeyin başka şeye sebep, şart ya da mâni' sayılmasını gerektiren hükümdür. Vaz'î Hüküm 5 kısımdır: Sebep, Şart, Manî', Azimet/Ruhsat, Sahih/Batıl

2- Muayyen (Belirli) Vacip: Şari'in, doğrudan belirli birşey talep etmesidir.
Örnek: Namaz, Oruç, Gasbedilen şeyin geri verilmesi vb.

2- Muhayyer (Seçimli) Vacip: Şari'in, birkaç şeyden birini yapmakta serbest bırakarak talep etmesidir.
Örnek: Yemin kefareti gibi. Bu kefarette, 10 yoksulu doyurma, giydirme ya da köle azad etme gibi vacipler arasından seçim yapılabilir.

1- Sınırlı (Muhadded) Vacip: Şari'in belirli bir miktar belirlediği Vaciptir. Beş vakit namaz, Zekât vb... Mükellef, bunları belirlenen miktara göre eda ederse sorumluluktan kurtulur.

2- Sınırsız (Gayr-ı Muhadded) Vacip: Şari'in belirli bir miktar belirlemediği Vaciptir. ALLAH yolunda infak etmek, fakirlere sadaka ve aç olanı doyurmak vb...

3- Mübah: Şari'in, mükellefi yapma ile yapmama arasında serbest bıraktığı fiillerdir.

4- Mekruh: Şari'in, mükelleften kesin olmayan tarzda kendisinden geri durmasını talep ettiği şeydir.

3- Muayyen olup olmaması bakımından 2 kısımdır: Muayyen ve Muhayyer

4- Mahkûmun Aleyh (Mükellef, Hükümün Muhatabı, Yükümlü): Şari'in hükümünün, fiiline taalluk ettiği mükelleftir. (Kendisinden fiillerin meydana geldiği yükümlüdür. Yani insandır.)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Tablo34

BU TABLO USULÜ FIKH (HALLAF) KİTABINDAN ŞER'İ HÜKÜMLER BAHSİNİ (Hâkim, Hüküm ve Teklif) Hüküm kısımlarından Mendup, Mübah, Mekruh, Haram) ANLATMAKTADIR.

Hâkim: Hüküm veren kimse, Hükümün sadır olduğu zât. ALLAH'ın hükümüne ne ile bilinebileceğine ihtilaf var. (Hüs-Kubh))
Hüküm: Talep, muhayyerlik ya da vaz' (bağlı kılma) yoluyla mükellefin fiillerine taalluk eden ALLAH'ın hitabıdır.
Mâhkûmun aleyh (Hükümün Muhatabı, Mükellef, Yükmülü): Şari'in hükümünün, fiiline taalluk ettiği mükelleftir. (Kendisinden fiillerin meydana geldiği yükümlüdür. Yani insandır.)
Mâhkûmun fih (Hükümün Konusu, Mükellefin Filleri) : Şari'in hükümüne konu olan mükellefin fiilleridir.

NOT: Hükümün sadece naslarla (Kur'an ve Hadis'e) has olduğunu zannetmemelidir. İcma, Kıyas ve diğer şer'i delillerde dolaylı olarak Şari'in hitabıdır. Bu sebeple hüküm kapsamında değerlendirilir.

1- Hâkim: Hüküm veren kimse, Hükümün sadır olduğu zât.
Hüküm: vahiyile ya da içtihatla bilinsse de Hâkim ALLAH'tır.
Hâkim'in ALLAH olduğu hususunda ihtilaf yoktur.

Kâide: Hüküm vermek ancak ALLAH'a aittir.

Âlimler, ALLAH'ın hükümünün ne ile bilineceği konusunda ihtilaf ettiler: Bununla ilgili 3 görüş vardır: Eş'arî, Mütezilî ve Mâtürîdî'lerin görüşü.

2- Hüküm: USULCÜLERE GÖRE HÜKÜM; Talep, tahyir ya da vaz' (bağlı kılma) yoluyla mükellefin fiillerine taalluk eden ALLAH'ın hitabıdır. (****)Usulcülere sözlerin (Ayet/Hadis) bizzat kendisi hükümdür. (****)

b- FAKİHLERE GÖRE HÜKÜM: Şari'in hitabının gerektirdiği sonuçtur. (Vacib, Haram, Mübah, gibi) ****Fakihlere göre, hitabın (Ayet/Hadis) sonucu (Vacip/Haram/Mubah) hükümdür.****
Hüküm 2. Kısımdır: Teklifi Hüküm, Vaz'î Hüküm

a- Teklifi Hüküm: Mükelleften, bir fiil yapmasını ya da yapmamasını istemek veya yapıp yapmamak arasında muhayyer bırakmayı gerektiren hükümdür.

Teklifi hüküm 5 kısımdır: Vacib, Mendub, Mübah, Mekruh, Haram

1- Vacip: Şari'in mükelleften kesinlikle yapmasını istediği şeydir.

2- Mendub: Şari'in, mükelleften kesin olmayan tarzda talep ettiği şeydir. Bizzat talep sigasından veya karinelerden anlaşılır.

...إِذَا تَدَيَّنْتَ إِلَى أَحَدٍ مَسِي فَكُتِبُوا...
Bu ayetteki emir mendub manasındadır. Karine, sonraki ayettir. (Birbirinizden emin iseniz) ...Ellerinizi altındaki kölelerde eğer bir hayır görürseniz Mükatebe (Şartlı âzâd) yapın."
ayetindeki emir de mendupluğa delalet eder. Çünkü İslam hukukundaki kurala göre; "Malik mülkünde dilediği tasarrufa sahiptir. Zaruret olmadıkça bir tasarrufa zorlanamaz."
Mendub 3. Kısımdır:

Te'kid ile yapılması istenen Mendub, Yapılması Meşru olan Mendub, Zâid Mendub.

1- Te'kid ile yapılması istenen Mendub (Sünnet-i Mükked-Sünnet-i Hüda):

Terkedeni azab görmez ama azarlama ve yerilmeğe layık olur.

Örnek: Namazı cemaatla kılma, Ezan gibi vacibi şeran tamamlayan fiiller ve Rasulullah'ın çoğu zaman yapıp nadiren terkettiği abdestde ağır/burna su çekmek ve namazda Fatıha'dan sonra Kur'an'dan birşey okumak gibi fiillerdir.

Sünnet-i Mükkedde veya Sünnet-i Hüda denilebilir.

2- Yapılması Meşru olan Mendub (Sünnet-i Gayri Mükkedde=Nafile):

Terkedeni azab görmez, azarlanmaz ve yerilmez. Rasulullah'ın devamı yapmadığı bazen yaptığı fiillerdir. Örnek: Pazartesi/Perşembe orucu, Sadaka vermek gibi. Sünnet-i Gayri Mükkedde, Nafile, ve Sünneti Zâide de denir.

3- Zâid Mendub (Müstehab=Nezakat=Facilet): Mükellefin kemâline delalet eden fiillerdir. Rasulullah'ın yemesi, içmesi, uyuması, yürümesi gibi fiillerde O'na uymaktır. Mükellefin iyiliklerinden sayılır ve Rasulullah'a bağlılığı gösterir. Ama bu konularda uymayan kötülük yapmış sayılmaz. Müstehab, Nezakat ve Facilet de denilir.

***NOT: Usulcülere göre 5 Kısım olan hüküm Hanefilere göre 7 Kısımdır: Farz, Vacip, Mendub, Haram, Tahrimen Mekruh, Tenzihen Mekruh ve Mübah.

Farz: Şari'in kesin olarak talep ettiği fiilin delili Kur'an, Mütevatir veya meşhur sünnetten ve Kat'i ise bu farzdır. (Nasslarda Delaleti kesin olan emir farzdır)
Vacip: Şari'in kesin olarak talep ettiği fiilin delili Âhad haber veya kıyas'tan ise bu vaciptir. (Delaleti zanni olan emir vacip)
Mendup: Şari'in kesin olmayan bir şekilde talep ettiği fiil Mendub'tur.

Haram: Şari'in kesin olarak birşeyden uzak durmayı talep ettiği delil Kur'an, Mütevatir veya meşhur sünnetten ve Kat'i ise bu Haramdır.

Tahrimen Mekruh: Şari'in kesin olarak birşeyden uzak durmayı talep ettiği delil Âhad haberdan ve delili zannî ise bu Tahrimen Mekruhtur.

Tenzihen Mekruh: Şari'in kesin olmayan bir tarzda birşeyden uzak durmayı talep ettiği fiildir.

Mübah: Şari'in, yapıpı yapılması hakkında herhangi bir şey belirtmediği fiillerdir.

Bir fiilde bütün hükümler ya da bir kısmı toplanabilir. Mesela evlenmeye gücü yeten kişi evlenmediği takdirde zina edeceğinden eminse evlenmesi farzdır, evlenmeye gücü yetiyor ve zina edeceğinden şüphe ediyorsa evlenmesi vaciptir, evlenmediğinde zina korkusu yoksa evlenmesi mendubtur, evlendiğinde hanımına zulmedeceğinden eminse evlenmesi haramdır, evlendiğinde hanımına zulmetmekten korkuyorsa evlenmesi tahrimen mekruhtur

4- Mahkûmun Aleyh (Mükellef, Hükümün Muhatabı, Yükmülü): Şari'in hükümünün, fiiline taalluk ettiği mükelleftir. (Kendisinden fiillerin meydana geldiği yükümlüdür. Yani insandır.)

3- Mahkûmun Fih (Hükümün konusu, Efil Mükellefin): Şari'in hükümüne konu olan mükellefin fiilleridir. Mahkûmun Fih'in 3 şartı vardır...

b- Vaz'î Hüküm: Bir şeyin başka şeye sebep, şart ya da mâni' sayılmasını gerektiren hükümdür.

Vaz'î Hüküm 5 kısımdır: Sebep, Şart, Mani', Azimet/Ruhsat, Şahihi/Batıl

3- Mübah: Şari'in, mükellefi yapma ile yapmama arasında serbest bıraktığı fiillerdir. Bir fiilin Mübah olduğu farklı yollarla bilinebilir:

*Aplk nass ile: "...Kadının kocasına fide vermesinde bir günah yoktur" ayeti "وَأَدَّا حَلَلْنَم قَاضِطَاوَا" ayeti gibi

**Bir karine ile: "İhramdan çıkınca avlanın" ayeti gibi

***Eşyada aslolan ibahadır kaidesiyle de Mübah olabilir...

4- Mekruh: Şari'in, mükelleften kesin olmayan tarzda kendisinden geri durmasını talep ettiği şeydir. Farklı şekillerde olabilir. Mesela "ALLAH şunu size kerh gördü" gibi ifadelerle olur. Ya da "Hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın" ifadesi gibi haramlık ifade etmeyen bir şekilde olur.

(Mekruh'un hükümü bazı usulcülere göre; Mekruh'u yapan ceza görmeye layık olur.)

5- Haram: Şari'in, mükelleften kesin bir tarzda kendisinden geri durmasını talep ettiği şeydir. Bu talep Farklı şekillerde olabilir.

**Yasaklandığını gösteren kesin ifadelerle ile olur:

Size, leş, kan ve domuz eti haram kıldı: حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ الْخَنَازِيرَ

"Size helal olmaz", "...Gelin size rabbinizin neyi haram kıldığını söyleyeyim..." gibi kesin ifadelerle olur.

**Nehyi sigası ile olur : "Zinaya yaklaşmayın"

***Saklanması emredilir: "İçki, kumar, putlar fal okları şeytan işi pisliktir, onlardan sakının"

****Azabın belirtilmesiyle olur: "...İffetli kadınlara iftira edenler dört şahit getirmezse onlara 80 değnek vurun"

Haram 2 Kısımdır: Haram Li Zâtihi ve Haram Li Gayrihi

1- Haram Li Zâtihi: Baştan beri Şari'in haram kıldığı fiillerdir.

Örnek: Zina, hırsızlık, abdestsiz namaz, leş satma gibi fiillerdir ki bunlar zararlarından dolayı zâtı itibarı ile haram kılınmıştır.

Bu gibi fiiller asla meşru değildir. Bu fiiller üzerine şer'î hüküm terettüp etmez, batıldır. (Yani; abdestsiz namaz batıldır, leş satma batıldır ve batıl olan bir şey üzerine şer'îata göre hüküm düzenlenemez)

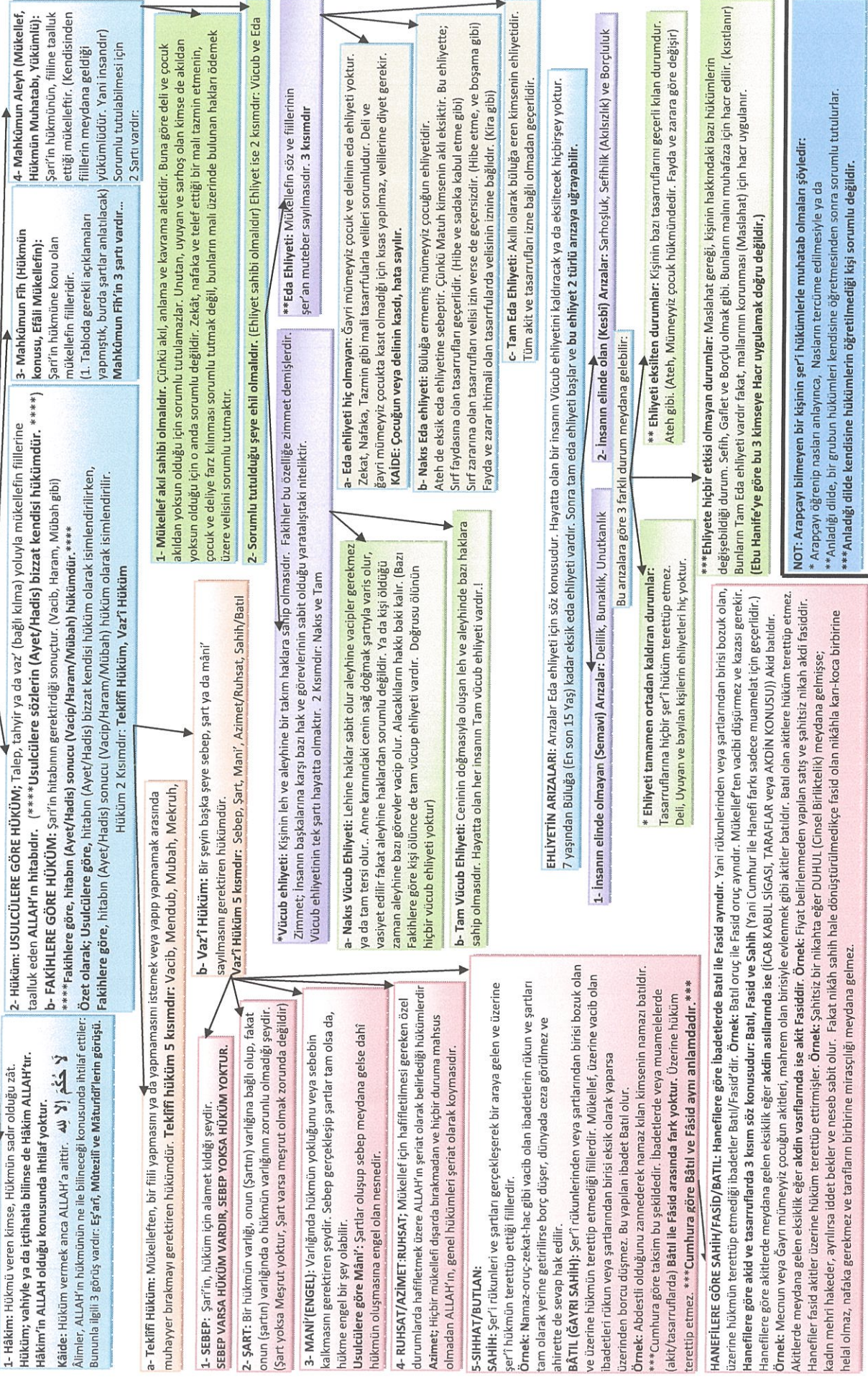
2- Haram Li Gayrihi: Başlangıçta Vacip, Mendub veya Mübah iken sonradan bitişen bir vasf sebebiyle haram olan fiildir.

Örnek: Gasbedilen elbise ile namaz kılmak, hileli satış, hüile nikâhı, iftarsız oruç (Visal orucu) ve bid'î talak gibi fiiller...

Bu kısımdaki fiiller ise özü bakımından meşrudur, üzerine şer'î hüküm terettüp eder. Çünkü haramlık vasfı ânzıdır. (Yani gasbedilen elbise ile kılınan namaz sahihtir, farz sâkit olur fakat gasbeden günahkardır. Hileli satış sahihtir, bid'î talak sahihtir boşanma gerçekleşir.)

BU TABLO USULÜ FIKH (HALLAF) KİTABINDAN ŞER'İ HÜKÜMLER BAHSİNİ (Hâkim, Hüküm ve Vaz'ı Hükümün Aleyh) ANLATMAKTADIR. Tablo36

Hâkim: Hüküm veren kimse, Hükümün sadır olduğu zât. ALLAH olduğunda ihtilaf yoktur. (Hükümün nass ile açıklanması ya da içihat sonucu olması arasında fark yok. ALLAH'ın hükümünün ne ile bilinebileceğinden ihtilaf var. (Hüsn-Kubh))
Hüküm: Talep, muhayyerlik ya da vaz' (bağlı kılma) yoluyla mükelleftin fiillerine taalluk eden ALLAH'ın hitabıdır.
Mahkûmun aleyh (Hükümün Muhatabı, Mükelleft, Yükümlü): Şari'in hükümünün, fiiline taalluk ettiği mükelleftir. (Kendisinden fiillerin meydana geldiği yükümlüdür. Yani insandır.)
Mahkûmun aleyh (Hükümün Muhatabı, Mükelleft, Yükümlü): Şari'in hükümüne konu olan, mükelleftin fiilleridir.
NOT: Hükümün sadece nasslara (Kur'an ve Hadis'e) has olduğunu zannetmemelidir. İcma, Kıyas ve diğer şer'i delillerde dolayı olarak Şari'in hitabıdır. Bu sebeple hüküm kapsamında değerlendirilir.

Hâkim: Hüküm veren kimse, Hükümün sadır olduğu zât. ALLAH olduğunda ihtilaf yoktur. (Hükümün nass ile açıklanması ya da içtihat sonucu olması arasında fark yok. ALLAH'ın hükümünün ne ile bilinebileceğine ihtilaf var. (Hüsn-Kubh))
Hüküm: Talep, muhayyerlik ya da vaz' (bağlı kılma) yoluyla mükellef fillerine taalluk eden ALLAH'ın hitabıdır.
Mahkûm aleyh (Hükümün Muhatabı, Mükellef, Yükümlü): Şari'nin hükümünün, filline taalluk ettiği mükellefler. (Kendisinden fillerin meydana geldiği yükümlüdür. Yani insandır.)
NOT: Hükümün sadece nasslara (Kur'an ve Hadis'e) has olduğunu zannetmemelidir. İcma, Kıyas ve diğer şer'i delillerde dolaylı olarak Şari'nin hitabıdır. Bu sebeple hüküm kapsamında değerlendirilir.

1- Hâkim: Hüküm veren kimse, Hükümün sadır olduğu zât.
Hüküm: vahiy'e ya da içtihatla bilinse de Hâkim ALLAH'ır.
Hâkim'in ALLAH olduğunda ihtilaf yoktur.

Kâide: Hüküm vermek ancak ALLAH'a aittir.
İlimler, ALLAH'ın hükümünün ne ile bilineceği konusunda ihtilaf ettiler: Bununla ilgili 3 görüş vardır: Eş'arî, Mütezilî ve Mâtürîdî'lerin görüşü.

3- Fih, yapılması mümkün ve mükellefin gücü dahilinde olmalıdır. Bu da 2 kısımdır:

a- Özünde ya da başka sebepten dolayı imkânsız olan bir şey talep edilmesi sahih olmaz.

*Özünde imkânsızlık olup; zıtları birleştirmek, aynı anda iki yerde bulunmak, bir şeyi aynı anda aynı mükellefle hem vacip hem haram kılmak, aynı anda yuklu ile uyumlu hale aklın imkânsızdır.

**Başka sebepten dolayı imkânsız olan; aklın mümkün fakat tabiat kanunları gereği veya âdetin mümkün olmayan şeylerdir. İnsanın, vastasız ulaşması, tohumusuz ekinin var olması...

(KÂIDE: Bir şahıs aynı anda bir şeyle hem emredilip hem nehyedilemez)

b- Bir kimse, başkasının bir fiili yapıp yapmamasından sorumlu tutulamaz. Örnek: Bir kimse Kardeşinin vakit namazlarını kılması, babasının zekatını vermesi sorumlu tutulamaz.

Nass'ların açık manası, mükellefi gücünün yetmeyeceği bir şeyle sorumlu tutuyorsa, onlar açık manalarında değildir. Mesela "Örfelemme" âyetinin açık manası, öfke anında kendine hakim ol ve nefsin öfkenin kötü sonuçlarından uzak tut demektir. Yarattığı gelen utanınca yüz kızarması, korkma, sevmeye gibi fiillerde bu türdendir.

Şari': Hüküm Koyan

Teşri': Hüküm Koyacak

Makâsîd-i Şerîa: Hüküm koymadaki ana hedef ve gayelerdir.

***Şari'nin (ALLAH'ın) hüküm koymadığı genel maksadını bilemek, nassları gereği gibi anlamaya, olaylara uygulamaya yarar. ***

Zarûriyyat: İnsan hayatının üzerinde kurulduğu, olmadığı zaman hayat düzeninin bozulduğu, fesadın çıktığı ve maslahatların gerçekleşmediği nesneler. 5 Kısımdır: Din, Can, Akıl, İrz(Namus), Mal

Hâciyyat: İnsanların bolluk ve zenginlik zamanında muhtaç oldukları nesneler. Bu nesne olmadığında hayat düzeni bozulmaz, fesada uğramaz. Fakat sıkıntı ve darlığa düşerler.

Tahsinîyyât: Mürüvvet, edep ve fillerin en doğru şekilde olmasını sağlayan nesnelerdir. Bu nesneler olmadığında zaman hayat düzeni bozulmaz, insan sıkıntı ve darlığa düşmez fakat aklı selime göre bunların eksikliği hoş görülmez.

İçtihat: Şer'i delillerden tatbiki bir delille, şer'i hükme ulaşmak için sarfedilen çabadır, gayrettir. Nesh: Şer'i bir hükümün, sonradan gelen bir delille sarâhaten veya zımnen kaldırılmasıdır. Kur'an ve Sünnet'in neshi sadece Rasulullah hayatıta iken geçerlidir.

Teazur: Derece bakımından aynı iki delilin, bir olay hakkında zahiren birbirine aykırı iki hüküm beyan etmesidir.

Teşri Usul Kâideleri (Hüküm koyma ile alakalı Kâideler) 5 kısımda incelenmektedir: MAKÂSİD-i ŞERİA, ALLAH HAKKI İLE KUL (MÜKELLEF) HAKKI, İÇTİHAT, HÜKÜMÜN NESHEDLİMESİ VE TEAZUR/TECİZ

1. Kâide Makâsîd-i Şerîa: Hüküm koymadaki ana hedef ve gayelerdir. (Şari'nin hüküm koymadaki genel maksadı; insanların zarurî ihtiyaçlarını güvence altına alması, hacıyat ve tahsinîyatını sağlamak suretiyle de insan için yararlı olanı gerçekleştirir). Makâsîd-i Şerîa 3 kısımda gerçekleşmektedir: Zarûriyyat, Hâciyyat ve Tahsinîyyat.

a- Zarûriyyat: İnsan hayatının üzerinde kurulduğu, olmadığı zaman hayat düzeninin bozulduğu, fesadın çıktığı ve maslahatların gerçekleşmediği nesneler. İnsan hayatının devamı için bunlar mutlaka bulunmalıdır.

Bazı hükümlerin nedeni (illeti), bizzat makâsîdini göstermektedir.

و قَاتِلْهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَ كُونَ الدِّينَ لِلَّهِ -- وَ لَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ -- تَكْلُفُوا مَقْرِبَاتِهَا لِمَا نَالُوا مِنَ الْإِثْمِ

Bu ayetlerde hükümün nedeni bizzat zikredilmektedir. ---- Zarûriyyat 5 Kısımdır: Din, Can, Akıl, İrz(Namus), Mal

2- Can (Nefs): ALLAH, nefsin (insanın) varlığı ve neslin devamı için yeme, içme, evlenme ve doğurmayı meşru kılmıştır.

-Nefs(Can)'ı korumak için kısas, diyet ve keffaret cezasını koymuş ve nefsi tehlikeye atmamayı farz sayarak, nefsi tehlikeye atmayı da haram olarak belirlemiştir.

1-Din: İnsanların ALLAH ile ve birbirleriyle olan ilişkilerini düzenlemek için ALLAH'ın koyduğu inançlar, kanunlar, hükümler ve ibadetlerin tümüdür.

-ALLAH, İslam dininin var olabilmesi için şu 5 şartı farz kılmıştır:

Kelime-i Şahadet, Namaz, Zekat, Oruç ve Hac.

-İslam dininin korunması ve devamı için savaş hükümleri koymuştur.

---Dine engel olanlara, dinden dönenlere, bid'at çıkarılara ve hükümleri tatbik edenlere de cezalar koymuştur.

2- Hüküm: USULCÜLERE GÖRE HÜKÜM; Talep, tahyir ya da vaz' (bağlı kılma) yoluyla mükellefin fillerine taalluk eden ALLAH'ın hitabıdır. (****)Usulcülere sözlerin (Ayet/Hadis) bizzat kendisi hükümdür. (****)

b- FAKİHLERE GÖRE HÜKÜM: Şari'nin hitabının gerektirdiği sonuçtur. (Vacib, Haram, Mübah gibi)

****Fakihlere göre, kitabın (Ayet/Hadis) sonucu (Vacip/Haram/Mubah) hükümdür. ****

Özet olarak; Usulcülere göre, kitabın (Ayet/Hadis) bizzat kendisi hüküm olarak isimlendirilirken, Fakihlere göre, kitabın (Ayet/Hadis) sonucu (Vacip/Haram/Mubah) hüküm olarak isimlendirilir.

Hüküm 2 Kısımdır: Teklifi Hüküm, Vaz'i Hüküm

2- Sorumlu tutma eyleminin (Teklifin) ALLAH'tan sadır olduğu bilinmelidir:

Mükellef, ALLAH'ın bir fiili talep ettiğini bilmelidir ki, mükellefin amelî itaat sayılır. Mükellefin bilmesinden kast, bilmesinin mümkün olmasıdır. Fiilen bilmesi değildir. İmkân olduğu halde bilmesinde de hükümler ona uygulanır.

*****Fiilen bilmesii şart koşulsu, bilmeyen kişi sorumlu tutulamaz ve bilmemekten dolayı mazeret sunma sahası çok genişlerdi. Bu sebeple Fakihler Darul' İslam'da Şer'i hükmi bilmemeyi mazeret olarak kabul etmezler. *****

NOT: SORUMLU KILMA, İÇERİSİNDE KÜLFET VE ZORLUK BULUNDURAN BİR FİİLİ LÜZÜMLÜ KILMAKTIR. Her takliffe bir zorluk vardır. Zorluk ise 2 türdür:

a- insanların alışkanlıkları ve gücü dahilinde olup zarar görmedikleri zorluk (Meşakkat).

b- insanların alışkanlıkları dışında olup sürekli katlanamayacakları zorluk (Meşakkat).

Örnek: Aralıksız Oruç, sürekli gece namazı, ruhanilik, güneşte ayakta durarak oruç tutma, yürüyerek hacca gitmek vb...

3- Mahkûm Fih (Hükümün konusu, Ef'âlî Mükellefin): Şari'nin hükümüne konu olan mükellefin filleri.

(1. Tabloda gerekli açıklamaları yapmışık, burda şartlar anlatılacak)

Mahkûm Fih'in 3 şartı vardır...

4- Mahkûm Aleyh (Mükellef, Hükümün Muhatabı, Yükümlü): Şari'nin hükümünün, filline taalluk ettiği mükellefler. (Kendisinden fillerin meydana geldiği yükümlüdür. Yani insandır.)

1- Fih ma'lum olmalı, yani mükellef tarafından tam olarak bilinmelidir:

Mükellefin, talep edildiği şekilde fiili yerine getirebilmesi için o fiili bilmesi gerekir.

Yani açıklanmadığı sürece mücmel nasslar ile sorumlu tutulamaz.

Örnek: "Namaz kılın" âyetinde şart ve rükunler belirtilmediği için Hz. Peygamber namazı bizzat açıklamıştır. (Hac, zekat gibi ibadetler de ayndır)

5- Mal: İslam, malın elde edilmesi konusunda rızık için çalışmayı farz kılmış, muamele, mübadele ve ortaklığı mübah saymıştır.

Malın korunması için hirsizliği, alışverişte aldatmayı, başkasının malını telef etmeyi ve fahi haram kılması, hirsiz ve başkasının malını telef eden ceza belirlemiştir. Sefih kimselerin tasarruflarını kısıtlayarak mallarını korumaya almıştır.

6- İrz(Namus=Neseb): ALLAH, namusun korunması için evliliği meşru kılmış, zinâ ve zinâ iftirasını haram kılmış, bunları kullanan kişilere cezalar koymuştur.

7- Akıl: ALLAH, aklın korunması için şarap her nesneyi haram kılmış, bunları kullanan kişilere cezalar koymuştur.

8- İrz(Namus=Neseb): ALLAH, namusun korunması için evliliği meşru kılmış, zinâ ve zinâ iftirasını haram kılmış, bunları kullanan kişilere cezalar koymuştur.

9- Hâciyyat: İnsanların bolluk ve zenginlik zamanında muhtaç oldukları nesneler. Bu nesne olmadığında hayat düzeni bozulmaz, fesada uğramaz. Fakat sıkıntı ve darlığa düşerler.

10- Tahsinîyyât: Mürüvvet, edep ve fillerin en doğru şekilde olmasını sağlayan nesnelerdir. Bu nesneler olmadığında zaman hayat düzeni bozulmaz, insan sıkıntı ve darlığa düşmez fakat aklı selime göre bunların eksikliği hoş görülmez.

11- İçtihat: Şer'i delillerden tatbiki bir delille, şer'i hükme ulaşmak için sarfedilen çabadır, gayrettir. Nesh: Şer'i bir hükümün, sonradan gelen bir delille sarâhaten veya zımnen kaldırılmasıdır. Kur'an ve Sünnet'in neshi sadece Rasulullah hayatıta iken geçerlidir.

12- Teazur: Derece bakımından aynı iki delilin, bir olay hakkında zahiren birbirine aykırı iki hüküm beyan etmesidir.

13- Teşri Usul Kâideleri (Hüküm koyma ile alakalı Kâideler) 5 kısımda incelenmektedir: MAKÂSİD-i ŞERİA, ALLAH HAKKI İLE KUL (MÜKELLEF) HAKKI, İÇTİHAT, HÜKÜMÜN NESHEDLİMESİ VE TEAZUR/TECİZ

14- Zarûriyyat: İnsan hayatının üzerinde kurulduğu, olmadığı zaman hayat düzeninin bozulduğu, fesadın çıktığı ve maslahatların gerçekleşmediği nesneler. İnsan hayatının devamı için bunlar mutlaka bulunmalıdır.

Bazı hükümlerin nedeni (illeti), bizzat makâsîdini göstermektedir.

و قَاتِلْهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَ كُونَ الدِّينَ لِلَّهِ -- وَ لَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ -- تَكْلُفُوا مَقْرِبَاتِهَا لِمَا نَالُوا مِنَ الْإِثْمِ

Bu ayetlerde hükümün nedeni bizzat zikredilmektedir. ---- Zarûriyyat 5 Kısımdır: Din, Can, Akıl, İrz(Namus), Mal

15- Can (Nefs): ALLAH, nefsin (insanın) varlığı ve neslin devamı için yeme, içme, evlenme ve doğurmayı meşru kılmıştır.

-Nefs(Can)'ı korumak için kısas, diyet ve keffaret cezasını koymuş ve nefsi tehlikeye atmamayı farz sayarak, nefsi tehlikeye atmayı da haram olarak belirlemiştir.

16-Din: İnsanların ALLAH ile ve birbirleriyle olan ilişkilerini düzenlemek için ALLAH'ın koyduğu inançlar, kanunlar, hükümler ve ibadetlerin tümüdür.

-ALLAH, İslam dininin var olabilmesi için şu 5 şartı farz kılmıştır:

Kelime-i Şahadet, Namaz, Zekat, Oruç ve Hac.

-İslam dininin korunması ve devamı için savaş hükümleri koymuştur.

---Dine engel olanlara, dinden dönenlere, bid'at çıkarılara ve hükümleri tatbik edenlere de cezalar koymuştur.

1. Kâide Makâsîd-i Şer'ia: Hüküm koymadaki ana hedef ve gayeleridir. (Şâri'nin hüküm koymadaki genel maksadı; insanların zarurî ihtiyaçlarını güvence altına alması, hâciyat ve tahsinîyatını sağlamak suretiyle de insan için yararlı olanı gerçekleştirir). Bazı hükümlerin nedeni (illet) maksadını göstermektedir.

2. Kâide: ALLAH hakkı ve Kul Hakkı

3. Kâide: İhtihât

4. Kâide: Nesh

5. Kâide: Te'aruz: Derece bakımından aynı iki delilin, bir olay hakkında zahiren birbirine aykırı iki hüküm beyan etmesidir.

6. Hâciyyat: İnsanların bolluk ve zenginlik zamanında muhtaç oldukları nesnedir.

7. Tahsinîyyât: İnsanların bolluk ve zenginlik zamanında muhtaç oldukları nesnedir.

8. ALLAH hakkı: Şer'i hükümlerin taalluk ettiği mükelleftin fiilleri sırf mükelleftin kendisini ilgilendiriyorsa bunlar ALLAH hakkıdır. 7 kısımdır. Kul Hakkı: Şer'i hükümlerin taalluk ettiği mükelleftin fiilleri sırf mükelleftin kendisini ilgilendiriyorsa bunlar Kul hakkıdır.

9. Te'aruz: Derece bakımından aynı iki delilin, bir olay hakkında zahiren birbirine aykırı iki hüküm beyan etmesidir.

10. Tesri Usul (Hüküm Koyma ile alakalı Kâideler) 5 kısımda incelenmektedir: MAKÂSİD-i ŞER'IA, ALLAH HAKKI İLE KUL (MÜKELLEF) HAKKI, İCTİHAT, HÜKÜMÜN NESHEDLİMESİ VE TE'ARUZ/TERCİH

11. İbadetler konusunda sıkıntılar giderme: İnsanların ihtiyaçlarının gerektirdiği ibadetler konusunda zor geldiğinde Ruhsat (izin) verilmelidir.

12. Muamelât konusunda sıkıntılar giderme: İnsanların muamelelerini en iyi şekilde yapmaları için hileli satış, aldatma, şaşırtma, israf etme ve necis, zararlı olan şeylerin satışı haram kılınmıştır. Pazarlık üstüne pazarlık yapmayı, şehir dışında ticaret kervanını (toptancıları) karşılamayı yasaklamıştır.

13. Ukûbât (Cezalar) konusunda sıkıntılar giderme: İbadetlerin yanında bir takım âdablar da belirlenmiştir.

14. Muamelât konusunda hayati sülûme: İnsanların muamelelerini en iyi şekilde yapmaları için hileli satış, aldatma, şaşırtma, israf etme ve necis, zararlı olan şeylerin satışı haram kılınmıştır. Pazarlık üstüne pazarlık yapmayı, şehir dışında ticaret kervanını (toptancıları) karşılamayı yasaklamıştır.

15. Ukûbât (Cezalar) konusunda hayati sülûme: Savaşta din adamlarını, çocukları, kadınları öldürmeyi ve işkenceyi ölü veya diriyi yakmayı yasaklamış, insanın uzuvlarını kesmeyi ve haksızlığı yasaklamıştır.

16. Te'aruz örnekleri: "...dört ay on gün (iddet) beklerler..." bu ayet zahiren "...Gebe kadınların bekleme süresi doğumalandır..." ayetile te'aruz halindedir. İddet süreleri konusunda zahiren te'aruz var gibi.

17. Çözüm: Gebe kadın, bu iki süreden en uzak olanı bekler. (Cem-Telif ile çözüldü) Dört ay on gündün önce doğursa, iddetini dört ay on güne tamamlar. Dört ay on gündün sonra doğursa, doğuracağı güne kadar iddet bekler.

18. Örnek: "...ölmek üzere olan birinin, anne, baba ve yakınlarına meşru şekilde vasiyet etmesi sizin üzerine yazıldı..." bu ayet ile, "...erkeğe, iki kızın hissesi kadar..." ayeti zahiren Te'aruz halindedir. Birisinde vasiyet, diğerinde pay belirtiliyor.

19. Çözüm: İlk ayetteki vasiyetten kast, din ayrılığı gibi mirasa engel bir sebep bulunan çocuklar ve yakınlar kastedilmiş olur. (Cem-Telif ile çözüldü)

20. Muamelât konusunda hayati sülûme: İnsanların muamelelerini en iyi şekilde yapmaları için hileli satış, aldatma, şaşırtma, israf etme ve necis, zararlı olan şeylerin satışı haram kılınmıştır. Pazarlık üstüne pazarlık yapmayı, şehir dışında ticaret kervanını (toptancıları) karşılamayı yasaklamıştır.

21. Ukûbât (Cezalar) konusunda hayati sülûme: Savaşta din adamlarını, çocukları, kadınları öldürmeyi ve işkenceyi ölü veya diriyi yakmayı yasaklamış, insanın uzuvlarını kesmeyi ve haksızlığı yasaklamıştır.

22. Te'aruz örnekleri: "...dört ay on gün (iddet) beklerler..." bu ayet zahiren "...Gebe kadınların bekleme süresi doğumalandır..." ayetile te'aruz halindedir. İddet süreleri konusunda zahiren te'aruz var gibi.

23. Çözüm: Gebe kadın, bu iki süreden en uzak olanı bekler. (Cem-Telif ile çözüldü) Dört ay on gündün önce doğursa, iddetini dört ay on güne tamamlar. Dört ay on gündün sonra doğursa, doğuracağı güne kadar iddet bekler.

24. Örnek: "...ölmek üzere olan birinin, anne, baba ve yakınlarına meşru şekilde vasiyet etmesi sizin üzerine yazıldı..." bu ayet ile, "...erkeğe, iki kızın hissesi kadar..." ayeti zahiren Te'aruz halindedir. Birisinde vasiyet, diğerinde pay belirtiliyor.

25. Çözüm: İlk ayetteki vasiyetten kast, din ayrılığı gibi mirasa engel bir sebep bulunan çocuklar ve yakınlar kastedilmiş olur. (Cem-Telif ile çözüldü)

26. Muamelât konusunda hayati sülûme: İnsanların muamelelerini en iyi şekilde yapmaları için hileli satış, aldatma, şaşırtma, israf etme ve necis, zararlı olan şeylerin satışı haram kılınmıştır. Pazarlık üstüne pazarlık yapmayı, şehir dışında ticaret kervanını (toptancıları) karşılamayı yasaklamıştır.

27. Ukûbât (Cezalar) konusunda hayati sülûme: Savaşta din adamlarını, çocukları, kadınları öldürmeyi ve işkenceyi ölü veya diriyi yakmayı yasaklamış, insanın uzuvlarını kesmeyi ve haksızlığı yasaklamıştır.

28. Te'aruz örnekleri: "...dört ay on gün (iddet) beklerler..." bu ayet zahiren "...Gebe kadınların bekleme süresi doğumalandır..." ayetile te'aruz halindedir. İddet süreleri konusunda zahiren te'aruz var gibi.

29. Çözüm: Gebe kadın, bu iki süreden en uzak olanı bekler. (Cem-Telif ile çözüldü) Dört ay on gündün önce doğursa, iddetini dört ay on güne tamamlar. Dört ay on gündün sonra doğursa, doğuracağı güne kadar iddet bekler.

30. Örnek: "...ölmek üzere olan birinin, anne, baba ve yakınlarına meşru şekilde vasiyet etmesi sizin üzerine yazıldı..." bu ayet ile, "...erkeğe, iki kızın hissesi kadar..." ayeti zahiren Te'aruz halindedir. Birisinde vasiyet, diğerinde pay belirtiliyor.

31. Çözüm: İlk ayetteki vasiyetten kast, din ayrılığı gibi mirasa engel bir sebep bulunan çocuklar ve yakınlar kastedilmiş olur. (Cem-Telif ile çözüldü)

32. Muamelât konusunda hayati sülûme: İnsanların muamelelerini en iyi şekilde yapmaları için hileli satış, aldatma, şaşırtma, israf etme ve necis, zararlı olan şeylerin satışı haram kılınmıştır. Pazarlık üstüne pazarlık yapmayı, şehir dışında ticaret kervanını (toptancıları) karşılamayı yasaklamıştır.

33. Ukûbât (Cezalar) konusunda hayati sülûme: Savaşta din adamlarını, çocukları, kadınları öldürmeyi ve işkenceyi ölü veya diriyi yakmayı yasaklamış, insanın uzuvlarını kesmeyi ve haksızlığı yasaklamıştır.

34. Te'aruz örnekleri: "...dört ay on gün (iddet) beklerler..." bu ayet zahiren "...Gebe kadınların bekleme süresi doğumalandır..." ayetile te'aruz halindedir. İddet süreleri konusunda zahiren te'aruz var gibi.

35. Çözüm: Gebe kadın, bu iki süreden en uzak olanı bekler. (Cem-Telif ile çözüldü) Dört ay on gündün önce doğursa, iddetini dört ay on güne tamamlar. Dört ay on gündün sonra doğursa, doğuracağı güne kadar iddet bekler.

36. Örnek: "...ölmek üzere olan birinin, anne, baba ve yakınlarına meşru şekilde vasiyet etmesi sizin üzerine yazıldı..." bu ayet ile, "...erkeğe, iki kızın hissesi kadar..." ayeti zahiren Te'aruz halindedir. Birisinde vasiyet, diğerinde pay belirtiliyor.

37. Çözüm: İlk ayetteki vasiyetten kast, din ayrılığı gibi mirasa engel bir sebep bulunan çocuklar ve yakınlar kastedilmiş olur. (Cem-Telif ile çözüldü)

38. Muamelât konusunda hayati sülûme: İnsanların muamelelerini en iyi şekilde yapmaları için hileli satış, aldatma, şaşırtma, israf etme ve necis, zararlı olan şeylerin satışı haram kılınmıştır. Pazarlık üstüne pazarlık yapmayı, şehir dışında ticaret kervanını (toptancıları) karşılamayı yasaklamıştır.

39. Ukûbât (Cezalar) konusunda hayati sülûme: Savaşta din adamlarını, çocukları, kadınları öldürmeyi ve işkenceyi ölü veya diriyi yakmayı yasaklamış, insanın uzuvlarını kesmeyi ve haksızlığı yasaklamıştır.

40. Te'aruz örnekleri: "...dört ay on gün (iddet) beklerler..." bu ayet zahiren "...Gebe kadınların bekleme süresi doğumalandır..." ayetile te'aruz halindedir. İddet süreleri konusunda zahiren te'aruz var gibi.

41. Çözüm: Gebe kadın, bu iki süreden en uzak olanı bekler. (Cem-Telif ile çözüldü) Dört ay on gündün önce doğursa, iddetini dört ay on güne tamamlar. Dört ay on gündün sonra doğursa, doğuracağı güne kadar iddet bekler.

42. Örnek: "...ölmek üzere olan birinin, anne, baba ve yakınlarına meşru şekilde vasiyet etmesi sizin üzerine yazıldı..." bu ayet ile, "...erkeğe, iki kızın hissesi kadar..." ayeti zahiren Te'aruz halindedir. Birisinde vasiyet, diğerinde pay belirtiliyor.

43. Çözüm: İlk ayetteki vasiyetten kast, din ayrılığı gibi mirasa engel bir sebep bulunan çocuklar ve yakınlar kastedilmiş olur. (Cem-Telif ile çözüldü)

44. Muamelât konusunda hayati sülûme: İnsanların muamelelerini en iyi şekilde yapmaları için hileli satış, aldatma, şaşırtma, israf etme ve necis, zararlı olan şeylerin satışı haram kılınmıştır. Pazarlık üstüne pazarlık yapmayı, şehir dışında ticaret kervanını (toptancıları) karşılamayı yasaklamıştır.

45. Ukûbât (Cezalar) konusunda hayati sülûme: Savaşta din adamlarını, çocukları, kadınları öldürmeyi ve işkenceyi ölü veya diriyi yakmayı yasaklamış, insanın uzuvlarını kesmeyi ve haksızlığı yasaklamıştır.

Şer'i Hükümün Maksatlarına Göre Sıralanması: Zarûriyyât, maksatların en önemlisi ve aslıdır. Sonra Hâciyyât gelir ve son olarak da Tahsinîyyât gelir.

Örnek: Ameliyat ve Tedavi gereken durumlarda avret yerlerini örtmek mübahtır. Çünkü Avret yerlerini örtmek Tahsinî, ameliyat ve tedavi ise zarurîdir.

Örnek: Ameliyat ve Tedavi gereken durumlarda avret yerlerini açmak mübahtır. Çünkü Avret yerlerini örtmek Tahsinî, ameliyat ve tedavi ise zarurîdir.

Örnek: Ameliyat ve Tedavi gereken durumlarda avret yerlerini açmak mübahtır. Çünkü Avret yerlerini örtmek Tahsinî, ameliyat ve tedavi ise zarurîdir.

Örnek: Ameliyat ve Tedavi gereken durumlarda avret yerlerini açmak mübahtır. Çünkü Avret yerlerini örtmek Tahsinî, ameliyat ve tedavi ise zarurîdir.

Örnek: Ameliyat ve Tedavi gereken durumlarda avret yerlerini açmak mübahtır. Çünkü Avret yerlerini örtmek Tahsinî, ameliyat ve tedavi ise zarurîdir.

Örnek: Ameliyat ve Tedavi gereken durumlarda avret yerlerini açmak mübahtır. Çünkü Avret yerlerini örtmek Tahsinî, ameliyat ve tedavi ise zarurîdir.

Örnek: Ameliyat ve Tedavi gereken durumlarda avret yerlerini açmak mübahtır. Çünkü Avret yerlerini örtmek Tahsinî, ameliyat ve tedavi ise zarurîdir.

Örnek: Ameliyat ve Tedavi gereken durumlarda avret yerlerini açmak mübahtır. Çünkü Avret yerlerini örtmek Tahsinî, ameliyat ve tedavi ise zarurîdir.

Örnek: Ameliyat ve Tedavi gereken durumlarda avret yerlerini açmak mübahtır. Çünkü Avret yerlerini örtmek Tahsinî, ameliyat ve tedavi ise zarurîdir.

Örnek: Ameliyat ve Tedavi gereken durumlarda avret yerlerini açmak mübahtır. Çünkü Avret yerlerini örtmek Tahsinî, ameliyat ve tedavi ise zarurîdir.

Örnek: Ameliyat ve Tedavi gereken durumlarda avret yerlerini açmak mübahtır. Çünkü Avret yerlerini örtmek Tahsinî, ameliyat ve tedavi ise zarurîdir.

Örnek: Ameliyat ve Tedavi gereken durumlarda avret yerlerini açmak mübahtır. Çünkü Avret yerlerini örtmek Tahsinî, ameliyat ve tedavi ise zarurîdir.

Örnek: Ameliyat ve Tedavi gereken durumlarda avret yerlerini açmak mübahtır. Çünkü Avret yerlerini örtmek Tahsinî, ameliyat ve tedavi ise zarurîdir.

Örnek: Ameliyat ve Tedavi gereken durumlarda avret yerlerini açmak mübahtır. Çünkü Avret yerlerini örtmek Tahsinî, ameliyat ve tedavi ise zarurîdir.

Zaruriyyat: İnsan hayatının üzerinde kurulduğu, olmadığında zaman hayat düzeninin bozulduğu, fesadın çıktığı ve maslahatların gerçekleşmediği nesnedir. İnsan hayatının devamı için bunlar mutlakla bulunmalıdır. 5 kısımdır: Din, Can, Akıl, İrz(Namus), Mal

Hâciyyat: İnsanların bolluk ve zenginlik zamanında muhtaç oldukları nesnedir. Bu nesne olmadığında hayat düzeni bozulmaz, fesada uğramaz, fakat sıkıntı ve darlığa düşerler.

Tahsinîyyât: Mürvet, edep ve fillerin en doğru şekilde olmasını sağlama nesneleridir. Bu nesneler olmadığında zaman hayat düzeni bozulmaz, insan sıkıntı ve darlığa düşerler.

ALLAH hakkı: Şer'i hükümlerin taalluk ettiği mükelleflin filleri Toplumun genelini ilgilendiriyorsa bunlar ALLAH hakkıdır. 7 kısımdır. **Kul Hakkı:** Şer'i hükümlerin taalluk ettiği mükelleflin kendisini ilgilendiriyorsa bunlar Kul hakkıdır.

İçtihat: Şer'i delillerden tafsil bir delille, şer'i hükme ulaşmak için sarf edilen çabadır, gayettir. **Nesh:** Şer'i bir hüküm, sonradan gelen bir delille sarâhaten veya zimnen kaldırılmasıdır. Kur'an ve Sünnet'in neshi sadece Rasûlullah hayatta iken geçerlidir.

Teazur: Dersel bakımdan aynı iki delilin, bir olay hakkında zahiren birbirine aykırı iki hüküm beyan etmesidir.

Teazur Usul Kâideleri (Hüküm koyma ile alakalı Kâideler) 5 kısımda incelenmektedir: MAKÂSİD-İ ŞERİA, İÇTİHAİ, HÜKÜMÜN NESHEDLİMESİ VE TEAZUR/TERCİH

1. Kâide Makâsîd-i Şerîa: Hüküm koymadaki ana hedef ve gayelerdir. (Şâri'in hüküm koymadaki genel maksadı; insanların zarurî ihtiyaçlarını güvence altına alması, hâciyat ve tahsinîyatını sağlamak suretiyle de insan için yararlı olanı gerçekleştirmesidir. Bazı hükümlerin nedeni (illet) maksadını göstermektedir.

2. Kâide: ALLAH hakkı ve Kul Hakkı

3. Kâide: İçtihat: Şer'i delillerden tafsil bir delille, şer'i hükme ulaşmak için sarf edilen çabadır, gayettir. İçtihat alanı 3 kısımda incelenir. ***Kesin ve açık nass bulunan yerde içtihada mahal yoktur.***

4. Kâide: Nesh

5. Kâide: Teazur

6. Kâide: Zaruriyyat

7. Kâide: Hâciyyat

8. Kâide: Tahsinîyyât

9. Kâide: Zaruriyyat

10. Kâide: Hâciyyat

11. Kâide: Tahsinîyyât

12. Kâide: Zaruriyyat

13. Kâide: Hâciyyat

14. Kâide: Tahsinîyyât

15. Kâide: Zaruriyyat

16. Kâide: Hâciyyat

17. Kâide: Tahsinîyyât

18. Kâide: Zaruriyyat

19. Kâide: Hâciyyat

20. Kâide: Tahsinîyyât

21. Kâide: Zaruriyyat

22. Kâide: Hâciyyat

23. Kâide: Tahsinîyyât

24. Kâide: Zaruriyyat

25. Kâide: Hâciyyat

26. Kâide: Tahsinîyyât

27. Kâide: Zaruriyyat

28. Kâide: Hâciyyat

29. Kâide: Tahsinîyyât

30. Kâide: Zaruriyyat

31. Kâide: Hâciyyat

32. Kâide: Tahsinîyyât

33. Kâide: Zaruriyyat

34. Kâide: Hâciyyat

35. Kâide: Tahsinîyyât

36. Kâide: Zaruriyyat

37. Kâide: Hâciyyat

38. Kâide: Tahsinîyyât

39. Kâide: Zaruriyyat

40. Kâide: Hâciyyat

41. Kâide: Tahsinîyyât

42. Kâide: Zaruriyyat

43. Kâide: Hâciyyat

44. Kâide: Tahsinîyyât

45. Kâide: Zaruriyyat

46. Kâide: Hâciyyat

47. Kâide: Tahsinîyyât

48. Kâide: Zaruriyyat

49. Kâide: Hâciyyat

50. Kâide: Tahsinîyyât

51. Kâide: Zaruriyyat

52. Kâide: Hâciyyat

53. Kâide: Tahsinîyyât

54. Kâide: Zaruriyyat

55. Kâide: Hâciyyat

56. Kâide: Tahsinîyyât

Makâsîd-i Şer'ia: Hüküm koymadaki ana hedef ve gayelerdir.

Şâri': Hüküm koyan

*****Şâri' in (ALLAH'ın) hüküm koymadaki genel maksadını bilmek, nassları kullanarak genel maksadını uygulamaya, olaylara uygulamaya ve nass olmayan hususta hüküm çıkarmaya yarar.*****

Zarîriyyat: İnsan hayatının üzerinde kurulduğu, olmadığı zaman hayat düzeninin bozulduğu, fesadın çıktığı ve maslahatların gerçekleşmediği nesnelerdir. İnsan hayatının devamı için bunlar mutlaka bulunmalıdır. 5 Kısımdır: Din, Can, Akıl, İrz(Namus), Mal

Hâciyyat: İnsanların bolluk ve zenginlik zamanında muhtaç oldukları nesnelerdir. Bu nesne olmadığında hayat düzeni bozulmaz, fesada uğramaz. Fakat sıkıntı ve darlığa düşerler.

Tahşinîyyât: Mücrüvet, edep ve fillerin en doğru şekilde olmasını sağlayan nesnelerdir. Bu nesneler olmadığında zaman hayat düzeni bozulmaz, fesadın çıktığı ve maslahatların gerçekleşmediği nesnelerdir. İnsan hayatının devamı için bunlar mutlaka bulunmalıdır. 5 Kısımdır: Din, Can, Akıl, İrz(Namus), Mal

ALLAH hakkı: Şer'i hükümlerin taalluk ettiği mükelleftin filleri Toplumun genelini ilgilendiriyorsa bunlar ALLAH hakkıdır. 7 kısımdır. **Kul hakkı:** Şer'i hükümlerin taalluk ettiği mükelleftin filleri şahsî ilgilendiriyorsa bunlar Kul hakkıdır.

İçtihat: Şer'i delillerden tasfi bir delille, şer'i hükme ulaşmak için sarf edilen cümlelerdir. **Nesh:** Şer'i bir hüküm, sonradan gelen bir delille sarâhaten veya zimnen kaldırılmasıdır. Kur'an ve Sünnet'in neshi sadece Rasûlullah hayatı iken geçerlidir.

Te'aruz: Derece bakımından aynı iki delilin, bir olay hakkında zahiren birbirine aykırı iki hüküm beyan etmesidir.

Teşrî Usul Kâideleri (Hüküm koyma ile alakalı Kâideler) 5 kısımda incelenmektedir: MAKÂSİD-i ŞER'IA, ALLAH HAKKI ile KUL (MÜKELLEF) HAKKI, İÇTİHAT, HÜKÜMÜN NESHİDLİMESİ ve TE'ARUZ/TERCİH

1. Kâide Makâsîd-i Şer'ia:

2. Kâide: ALLAH hakkı ve Kul hakkı 4 Kısımdır: 1- Sırf ALLAH hakkı 2- Sırf kul hakkı 3- ALLAH ile kul arasında ortak olup ALLAH hakkı fazla olanlar 4- ALLAH ile kul arasında ortak olup kul hakkı fazla olanlar

3. Kâide: İçtihat: Şer'i delillerden tasfi bir delille, şer'i hükme ulaşmak için sarf edilen cümlelerdir. ***Kesin ve açık nass bulunan yerde içtihada mahal yoktur.***

4. Kâide: Nesh: Şer'i bir hüküm, sonradan gelen bir delille sarâhaten veya zimnen kaldırılmasıdır. Nesh farklı taksimlere tabi tutulur; Kur'an ve Sünnet'in neshi sadece Rasûlullah hayatı iken geçerlidir.

5. Kâide: Te'aruz:

Olus biçimi açısından Nesh 2 türdür:

1- Sarih Nesh: Şâri'in, sonraki hükmünde açıkça belirtmesi olur.

Örnek: "...sizden sabırlı olan 20 kişi, 200 kişiyi yener..." ayetinin sonunda nesh açıkça belirtilmiştir. (Bire on kişi iken, bire iki kişiye düşmüştür.)

Örnek: "Kabir ziyaretini yasaklamıştım, artık ziyaret edin..." hadisi de açık neshe örnektir

2- Zimni Nesh: Şâri'in açıkça belirtmediği fakat önceki hükme aykırı bir hüküm koyduğu nesh türüdür.

Örnek: "... ana babaya ve yakınlarına normal şekilde vasiyet etmesi farz kılın..." ayeti, "...erkeğe, iki kız hissesi kadar pay..." ayetiyle neshedilmiştir. (Cumhura göre)

Kapsamı açısından Nesh 2 Türldür:

1- Külli Nesh: Önceki hükümün tamamının herkes için neshedilmesidir.

Örnek: İddet hakkında "...evlerinden çıkarılmadan bir yıla kadar geçimliklerini vasiyet edin..." ayeti, "sizden ölenlerin kadınları 4 ay 10 gün beklesinler..." ayeti ile neshedilmiştir.

2- Cüz'î Nesh: Herkesi kapsayan önceki hükümün bazı fertlerden kaldırılmasıdır.

Örnek: "İffetli kadınları iftira edip 4 şahit getiremeyenlere 80 değnek vurun" ayeti önceki hükümün tamamını iptal etmez. Bazı fert ve durumlara göre bir kısmı neshedilir.

Örnek: "Eşlerine iftira edip de kendilerinden başka şahitleri olmayanlar, ALLAH adına 4 defa yemin ederek ALLAH'ı şahit tutarlar..." ayetinde ise kocalar hükümün dışında bırakılarak neshedilmiştir.

***Not: Umûmun Tahşisi ve Mutlakın Mukayyede hamli Nesh değildir.

Neshin bazen bir hükümün yerine başka bir hüküm getirerek olur.

Örnek: Vasiyetin yerine miras, Mescid-i aksa yerine Kâbe (Kible) ve iddet süresi gibi. Yeni hüküm, daha ağır veya hafif ya da eşit olabilir.

Bazen de sadece hüküm kaldırılır yeni hüküm gelmez:

Örnek: Mut'a nikahı gibi.

Neshi Kabul etmeyen hükümler:

1- İnanç esasları, ibadetler, fazilet ve ahlak hükümlerinde nesh olmaz.

2- İçinde ebedilik ifadesi bulunan nasırlar nesh olmaz.

3- Geçmişten haber veren nasırlar nesh olmaz.

Bu 3 durumun dışında nesh olur.

ANCAK: RASULULLAH'ın VEFATINDAN SONRA NESH ASLA OLMAZ.

İCMA İLE ASLA NESH OLMAZ.

Neshin Hikmeti: İnsanların yararları zamanla değişebilir.

Hüküm belirli bir maslahat için konulmuş olup, sonradan bu maslahatın değişmesi hükümün de değişebilir. Hikmet, önceki hükümün değişmesini gerektirir.

Örnek: Kurban bayramında heyet gelmesiyle etlerin stoklanması yasaklanmıştır, heyet gelince bu yasak kaldırılmıştır.

Örnek: Kurban bayramında heyet gelmesiyle etlerin stoklanması yasaklanmıştır, heyet gelince bu yasak kaldırılmıştır.

Örnek: Kurban bayramında heyet gelmesiyle etlerin stoklanması yasaklanmıştır, heyet gelince bu yasak kaldırılmıştır.

Örnek: Kurban bayramında heyet gelmesiyle etlerin stoklanması yasaklanmıştır, heyet gelince bu yasak kaldırılmıştır.

Örnek: Kurban bayramında heyet gelmesiyle etlerin stoklanması yasaklanmıştır, heyet gelince bu yasak kaldırılmıştır.

Örnek: Kurban bayramında heyet gelmesiyle etlerin stoklanması yasaklanmıştır, heyet gelince bu yasak kaldırılmıştır.

Örnek: Kurban bayramında heyet gelmesiyle etlerin stoklanması yasaklanmıştır, heyet gelince bu yasak kaldırılmıştır.

Örnek: Kurban bayramında heyet gelmesiyle etlerin stoklanması yasaklanmıştır, heyet gelince bu yasak kaldırılmıştır.

Örnek: Kurban bayramında heyet gelmesiyle etlerin stoklanması yasaklanmıştır, heyet gelince bu yasak kaldırılmıştır.

Örnek: Kurban bayramında heyet gelmesiyle etlerin stoklanması yasaklanmıştır, heyet gelince bu yasak kaldırılmıştır.

Örnek: Kurban bayramında heyet gelmesiyle etlerin stoklanması yasaklanmıştır, heyet gelince bu yasak kaldırılmıştır.

Örnek: Kurban bayramında heyet gelmesiyle etlerin stoklanması yasaklanmıştır, heyet gelince bu yasak kaldırılmıştır.

Örnek: Kurban bayramında heyet gelmesiyle etlerin stoklanması yasaklanmıştır, heyet gelince bu yasak kaldırılmıştır.

Örnek: Kurban bayramında heyet gelmesiyle etlerin stoklanması yasaklanmıştır, heyet gelince bu yasak kaldırılmıştır.

Örnek: Kurban bayramında heyet gelmesiyle etlerin stoklanması yasaklanmıştır, heyet gelince bu yasak kaldırılmıştır.

Örnek: Kurban bayramında heyet gelmesiyle etlerin stoklanması yasaklanmıştır, heyet gelince bu yasak kaldırılmıştır.

Örnek: Kurban bayramında heyet gelmesiyle etlerin stoklanması yasaklanmıştır, heyet gelince bu yasak kaldırılmıştır.

Örnek: Kurban bayramında heyet gelmesiyle etlerin stoklanması yasaklanmıştır, heyet gelince bu yasak kaldırılmıştır.